Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 73 (9757) | 1975 чылдың март 28, пятница | 1925 чылда үндезилеттинген. | Өртээ 2 көп.

ЧУГААЛАЖЫЫШКЫННАРНЫ ҮРГҮЛЧҮЛЭЭН

Март 26-да Кремльге СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Н. В. Подгорный, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бирги оралакчызы К. Т. Мазуров, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри А. А. Громыко оларның Конго Улус Республиканың Президентизи, күрүне баштыңы, Күрүне Чөвүлелиниң Даргазы М. Нгуаби-биле чугаалажыышкыннары үргүлчүлээн.

Найыралдыг, бот-боттарын билчириниң байдалынга болган чугаалажыышкын үезинде совет-конго харылзааларны улам ханыладырының айтырыгларын көрген. Тайбың дээш, социал депшилге дээш, империализмге, колониализмге болгаш расизмге удур демиселге эп-сеткил каттыжыларгазы-биле быжыккан үре-түңнелдиг кады ажылдажылга Совет Эвилелиниң биле Конго Улус Республиканың аразында тургустунуп, чедиишкинниг калбарып турарын аңаа демдеглээн.

Делегей арназынга боттарының политиктиг болгаш экономиктиг туруштарын улам быжыглаары дээш африк күрүнелерниң демиселиниң айтырыглары-биле кады делегейниң эң чугула дыка хөй айтырыгларын база чугаалажып көрген. Делегейниң дүшкүүрлүг чоруунуң чавырлыышкыны улам ханылап, чурттар аразынга кайы-даа талага ажыктыг кады ажылдажылга идепкейжип турар үеде аныяк күрүнелерниң хамаарышпас чоруктуң, социал болгаш экономика талазы-биле депшилгениң оруу-биле хөгжүлдезин шапкынчыдарынга таарымчалыг байдал тургустунуп турарын база демдеглээн. (СЭТА).

«Салют-4»: орбитага үш ай иштинде ужуткан

УЖУДУУШКУН БАШКАРАР ТӨП. (СЭТА). 1974 чылдың декабрь 26-да Чер чоогунуң орбитазынче салып үндүрген орбитаның «Салют-4» эртем станциязы ужудуушкунун үргүлчүлевишаан. Станция март 26-ның хүнүнде Москваның-биле 13 шакка чедир Черни 1425 катап дээскинген.

Телеметрия медээлерин ёзугаар алырга, станцияның системалары чогумчалыг ажылдап турар. Башкарылга-саналга төвү келген медээлерни ажылдап кылып турар.

БЕШ ЧЫЛ ПЛАНЫ КҮҮСЕТТИНГЕН

Кызыл-Мажалыктың тууйбу заводунуң ажыл-ишчилери Владимир Ильич Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 105 чыл болур оюнга күш-ажылчы чедиишкиннерлиг ужуражып, бүгү көргүзүглер талазы-биле тоску беш чылдың планныг онаалдазын апрельдиң 22-де күүседир деп бедиткен социалистиг хүлээлгезин хуусаа бетинде күүсеткен.

Завод тоску беш чылда ниитизи-биле 30,5 миллион тууйбу бүдүрүп үндүрер хүлээлгезин марттың 23-те бүрүнү-биле күүсеткенин СЭКП-ниң Барыын-Хемчик райкомунга рапорттаан.

Бо бүгү чедиишкиннерни бүдүрүлгениң администрациязы, партия, профэвилел болгаш комсомол организациялары коллективтиң күжүн планныг сорулгаларны күүседиринче мобилизастап, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер дээш социалистиг чарышты эки организастааның база ажыл-ишчилер ортузунга организаторчы болгаш масса-политиктиг ажылды күштелдиргениниң, бүгү цехтер долу күжениишкин-биле ажылдааның түңнелинде чедип алган.

Коллективте үени мурнаан шалыпчыларның саны хөй. Оларга Михаил Кирлин, Кешкен-оол Сотпа, Роман Григорьев болгаш өскелер-даа хамааржыр.

В. ЧАДАМБА.

Апрель 19-коммунистиг субботник хүнү

Тыва коммунэнергонуң септелге цегинде коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы Елена Михайловна Шустова бүдүрүлгениң хоочуннарының бирээзи. Электри дериглерилериниң слесары. Ооң ажыл стажы 20 чыл болган. Мурнакчы ажылчын бодунуң чүткүлдүг күш-ажылы-биле коллективтиң хүндүткелин чедип алган, дөртку разрядтың слесары болгаш коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы.

Елена Михайловна февральдың бүдүрүлге даалгазын 120 хуу күүсеткеш, социалистиг чарыштың тиилекчизи болган. В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 105 чыл болурунга алдар кылдыр апрель 19-та болур коммунистиг субботник хүнүнде 1,5 норманы күүседирин ол хүлээнген.

ЧУРУКТА: Е. М. ШУСТОВА ажыл үезинде.

А. СОДУНАМНЫҢ фотозу.

КҮШ-АЖЫЛЧЫ ТИИЛЕЛГЕ

Тыва автоэргелелдиң коллективиниң 300 ажыг ажылчыннары боттарының беш чыл планнарын хуусаа бетинде күүседипкен. Ам оларның кижи-бүрүзү 1976—1977 чылдың үлүүнде ажылдап турар.

Беш чылдың планныг онаалдаларын чолаачыларның он бригадазы чедиишкинниг боттандырган. Оларның иштинден № 1 автобүдүрүлге черинден Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Юрий Зюзинниң, Александр Шевченконуң, № 2 автобүдүрүлгеден Борис Маровтуң, № 3 автобүдүрүлгеден Александр Ждановтуң бригадалары беш чылдың планнарын эң шалыпкын дооскан болгаш пландан ажыр хөй орулганы киргеннер.

• • •

Чедиишкинниг боттанып турар

«Улуг-Хая» совхозтуң Хайыракан салбырында дөрт хойжу бригадалар бар. Малдың чаш төлүн менди камгалап алыр, кыштаглаашкынны эки эрттирер талазы-биле социалистиг чарыштың бирги черин Эжимде хойжу Түлүш Күнзек баштаан бригада алган. Бо бригаданың малчыннары 2500 ажыг хураганны менди алганнар, оларның чаңгызы-даа хоравааан. Хойжу Анна Уйнукай төрүүр 281 баш хойдан 291 хураганны менди камгалап алган. Республиканың алдарлыг малчыны Кунгаа Шыырапай бо чылын 100 хойга онааштыр 90 хураганны алыр хүлээлгелиг турган. Малчынның ол хүлээлгези чедиишкинниг боттанып турар, ам безин 100 хойга онаштыр 93 хураган камгалаттынган.

• • •

КОНКУРСКА КИРИШКЕШ

Красноярск крайның өңнүг металлургия бүдүрүлге черлеринге эрткен чылын күш-ажыл камгалалының база техниканың айыыл чок чоруун шын сагыыр талазы-биле конкурсту чарлаан турган.

Чарыштың түңнелинде Хову-Аксында «Тыва кобальт» комбинат үшкү черни ээлээн. Ынчангаш ук коллективке хүндүлел бижиктиг болгаш акша шаңналын тывыскан.

Күш-ажылдың камгалалын, техниканың айыыл чок чоруун экижидериниң база санитар-техниктиг хемчеглерин алганының түңнелинде комбинатта күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү дыка бедээн болгаш озал-ондак болур чоруктар эвээжээн.

Д. ЕНДАН.

Соңгулдаларга уткуштур

ТӨП СОНГУЛДА КОМИССИЯЛАРЫНЫҢ СОСТАВЫНГА

Бүдүрүлге болгаш организация черлериниң коллективтеринде РСФСР-ниң Дээди Совединге соңгулда талазы-биле Төп соңгулда комиссиязының составынга кандидаттар депшидери үргүлчүлеп турар.

Россия Федерациязының чогаалчылары комиссияга боттарының төлээлекчизи кылдыр РСФСР-ниң Чогаалчылар эвилелиниң баштаар черинин секретары, «Москва» журналдың кол редактору М. Н. Алексеевти адааннар. Күрүнениң Петрозаводскиде О. В. Куусинен аттыг университединиң башкылары болгаш студентилери доцент, партия кежигүнү эвес О. А. Андрианенни комиссияның составынга чаңгыс үн-биле депшиткен.

Профессионалдар эвилелдериниң Челябинск область чөвүлелиниң президиумунуң хуралынга Профессионалдар эвилелдериниң Челябинск область чөвүлелиниң даргазы В. И. Антипинни Төп соңгулда комиссиязынга депшиткен. Якут АССР-ниң Мегино-Кангалас районунуң Ленин аттыг совхозунуң ажылчыннары болгаш албан-хаакчылары ол совхозта бригадир, партия кежигүнү эвес Д. В. Васильевти комиссияга боттарындан кандидат кылдыр адааннар. Приморье крайның коммунистиг организациязындан СЭКП-ниң Приморье крайкомунуң ийиги секретары Н. И. Мальковту депшиткен.

Башкир АССР-ниң Ново-Уфимскиде нефть болбаазырадыр заводунуң коллективи ол бүдүрүлге черинин механиги, партия кежигүнү эвес Р. Ш. Шухаметовту РСФСР-ниң Дээди Совединге соңгулда талазы-биле Төп соңгулда комиссиязының составынга чаңгыс үн-биле депшиткен.

Бүгү-эвилелдиң аныяктарының Ленинчи Коммунистиг Эвилелинден ВЛКСМ ТК-ның секретары З. Г. Новожилованы Төп соңгулда комиссиязының составынга чаңгыс үн-биле депшиткен.

ССРЭ-ниң ДОСААФ Төп Комитединиң Президиумунуң калбак хуралынга Армияга, Ужар чүүлге болгаш Флотка Дузалаазының Бүгү-эвилел Эки-тура ниитилелинден Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң Политиктиг кол эргелелиниң партийжи организастыг эргелелиниң начальниги генерал-лейтенант М. Г. Соболевти РСФСР-ниң Дээди Совединге соңгулда талазы-биле Төп соңгулда комиссиязының составынга депшиткен.

• • •

Эвилелдешкен республикаларның Дээди Советтеринге соңгулдалар талазы-биле 2.660 соңгулда комиссияларының составынга кандидаттар депшидери үргүлчүлевишаан.

(СЭТА).

УЖУДУУШКУНДА „КОСМОС—721"

1975 чылдың март 26-да Совет Эвилелинден черниң «Космос-721» ээлчеглиг кылымал спутнигин салып үндүрген.

Спутникте космос делгемин шинчилээрин үргүлчүлээр эртем аппаратуразын тургускан.

Аппаратура чогумчалыг ажылдап турар. Башкарылга-саналга төвү келген медээлерни ажылдап кылып турар.

(СЭТА).

ДАШТЫКЫДАН чаа МЕДЭЭЛЕР

ПРАГА.

Пльзеньде машина кылыр, В. И. Ленин аттыг комбинаттың ажылдакчылары бо чылын завод хөреңгизи-биле туткан бир муң ажыг квартираларны алыр деп турарлар.

БЕЛГРАД

Бо чылдың чайынында Бүгү-югославияның аныяктарының 16 улуг тудугларынга 17 муң аныяк оолдар, кыстар—школалар өөреникчилери, студентилер, аныяк ажылчыннар болгаш албан-хаакчылар ажылдаар. Ол ышкаш аныяктар дайын чылдарында югослав улустуң фашистиг эжелекчилерге удур кадыг-дошкун тулчуушкун кылган черлеринде тураскаалдарны чаагайжыды тудар.

БУХАРЕСТ

Бо чылын румын үлетпүр 112.000 тонна ажыг синтетиктиг каучукту бүдүрүп үндүрер. Ол дээрге, 1963 чылдыындан барык 3,5 катап хөй-дүр. Бөгүннерде румын каучукту шуптузун совет дериг-херекселдер-биле туткан бүдүрүлге черлеринде кылып турар.

БЕРЛИН

ГФР-ниң көдээ ажыл-агый ажыглалында черлери амгы үеде 6,5 миллион гектар чедип турар. Ол шөлдерде 140 муң трактор, боду шимчээр 200 комбайннар, чигир свёклазы ажаап, чүдүрер 10 муң машина, картофель ажаап алыр 11 муң комбайн ажылдап турар.

УЛАН-БАТОР

Моолда ужар чүүлдүң чаа—Улан-Батор биле Эрдэнэт хоорайны харылзаштырар шугуму ажыттынган. Эрдэнэт хоорайда республиканың эң улуг дээн даг арыглал комбинадын молибден байлаанга үндезилеп тудуп турар. Ол агаар оруунда «АН-24» самолёттар ужуп чоруп турар.

ГАВАНА

Кубаның эң улуг можузу—Орьентеде Ольгин район чугула үлетпүр-аграр төвүнче хуулуп турар. Чоокку чылдарда аңаа 30 хире бүдүрүлге черлерин тудуп тургузар болгаш оларның аразында эң чугулазы чылда-ла 600 машинаны эптеп, кылыр күчүлүг чигир үнүжү ажаап алыр комбайн заводу болур.

КАИР

Араб чурттар лигазының Чөвүлелиниң ажылында киржип турар араб күрүнелер төлээлериниң баштыңнары ол Чөвүлелдиң ээлчеглиг хуралын соңгаарладыр деп шиитпирлээн. Ол шиитпир Сауд Аравиязының хаанының өлүрткени-биле холбашкан.

БОНН

Гитлержи фашизмни ашкан Тиилелгениң 30 чыл оюнга бүгү талалыг, идепкейлиг белеткелди Германияның Федеративтиг Республиказының демократтыг хөй-ниитизи кылып турар. Ооң эң чугула болуушкуну майның 10-да Майнда Франкфурт хоорайга массалыг митинг болур. Дахауга, Гамбургка, Мюнхенге болгаш өске-даа хоорайларга гитлеризмден немец улусту хостаары дээш амы-тынын берген совет дайынчыларга тураскааткан хуралдар, чыыштар болур.

ПАРИЖ

Францияның экономика болгаш саң министерствозу, транспорт айтырыгларының күрүне секретарыады демир-орук транспорту-биле чоруур билет өртектериниң улгатканының дугайын чарлаан. Пассажирлер апрель 15-тен эгелээш мурнундагызындан 8,5 хуу улуг өртектиг билетке төлээр апаар.

РАНГУН

Бирманың чонунуң саны 30 миллион кижи ажа берген. Чурттуң чонунуң саны чаңгыс-ла чыл дургузунда 2,2 хуу өскен.

(СЭТА).

КВАРТАЛ ПЛАНЫН — ХУУСАА БЕТИНДЕ!

ИЙИГИ КВАРТАЛДЫҢ ҮЛҮҮНДЕ

«Искра» колхозтуң Арыг-Бажы, Кызыл-Хавак сүт-бараан фермаларының саанчылары, кадарчылары беш чылдың сөөлгү чылының онаалдаларын күүседиринге үлүг-хуузун киирер дээш кызымак ажылдап турар. Фермаларда мал чеминиң курлавыры бар. Механизастаан Арыг-Бажы фермазында сүт саалдазы улам өзүп турар.

— Инектерниң сүткүрү дылында дээри-ле кончуг шын. Эрткен чылын арга-курлавырларны ажыглап тургаш, мал чемин четчир кылдыр белеткеп алган бис. Ооң ачызында саалда арбыдап тур. Бисте хөй эвес инек бар. Бо чылын 120 тонна сүттү бүдүрер, 100 тоннаны күрүнеге садар— хүлээлгевис мындыг — деп, Кызыл-Хавак фермазының эргелекчизи О. Кошкар-оол чугаалааш, бирги кварталда сүт бүдүрер, садар онаалгазын коллектив күүсеткенин бадыткады.

Ынчангаш колхоз күрүнеге 50 тонна сүт садар онаалгазын он беш хонук бурунгаар күүсеткеш, ийиги кварталдың үлүүнче кирипкен.

Дөргүн сүт-бараан фермазы (эргелекчизи Алдын-кыс Монгуш) болза, СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг совхозтуң сүт бүдүрер чаңгыс-ла «фабриказы»-дыр. Саанчы, кадарчы ишчилер коллективи сүт бүдүрерин көвүдетпишаан, 1975 чылда 671 тонна бараанныг сүттү күрүнеге бээрин, бир инекке онаштыр 2250 кг сүттү саарын, төрүүр 100 инектен-не 90 бызааны алырын хүлээнгеш, «Искра» колхозтуң Арыг-Бажы сүт-бараан фермазы-биле социалистиг чарышты ажылдап турар.

Ында саар инектер ам-даа четче бызаалаваан. Төрүүр инек хөй. Чемгерилге, ажаалда таарымчалыг. Ооң ачызында саап турар 190 хире инектиң бирээзи-ле 11—13 кг сүттү берип турар. Ында Д. Ондар, Д. Кара-Сал, А. Монгуш, М. Монгуш болгаш өске-даа саанчылар саалданы элбекшидери дээш кызымак ажылдап турар.

Совхоз бирги кварталда сүт бүдүрер болгаш күрүнеге садар онаалдазын март 15-те күүсеткен. Ажыл-агый 127 тонна сүттү бүдүрүп, күрүнеге 101 тоннаны саткан. Апрель 1-ге чедир 25 тонна сүттү пландан ажыр садарын ферма коллективи немей хүлээнген.

С. МОНГУШ.

ДЕЛГЕМ ШЫНААДА

Успа-Хөл шынаазы дыка делгем: ужу-кыдыы көзүлбес. Ол мал одары, сиген, хыыргыыш-биле байлак. Чамдык каңнаашкынныг чылдарда хыыргыыштыг шынааның делгемнеринге ажыл-иш хайныга бээр.

Ам хыыргыыш белеткелинде Тываның чамдык районнарының колхоз, совхозтарының сигенчи бригадалары, звенолары ажылдап турар.

Успа-Хөл шынаазы бо. Чыраалыг делгемни эрткеш, сарыг «дөңнерлиг» шөлче углай оруктап чоруп ор бис. Кырында кызыл тук киискээн өгнүң бараазы көстүп келди. Аңаа бардывыс. Ооң даштында калбак ышта «Шеми» деп бижип каан. Повар М. Куулар кежээки чем белеткеп тур, ооң-биле менди солушкаш, ажылдап, чурттап турарының байдалын сонуургап, элээн хөөрештивис. Өөрүнүң ажылдап турар участогун ол биске айтып берди.

Шөлде пресстээн хыыргыыш-ла эмгежок. Тавычалай кестингени база хөй. Ында ийи «Беларусь», элээн каш кижилер ажылдап тур. Оларның бүдүрген үүлези эвээш эвес: делгем шынаада боодал хыыргыыш-ла, хыыргыыш!

Хүн Успа-Хөл ындынче ажытталган. «Беларусь» башкарыкчызы Куулар Күзет-оол каң «аъдын» доктааткаш, бистиң-биле мендилежип, ол хүн кылган ажылын хөөревишаан, мынча диди:

— Час шимчизи кирген, хар шылбыдын апарган. Ынчангаш ажылдың темпизин шапкынчыдары негеттинип турар. Бо черниң чонунуң чугаазы-биле алырга, чаңгыс-ла хүн чылыг хат хадаан соонда, бээр чүү-даа кээп шыдавас апаар дээрзи-дир. Ынчангаш туруш чок ажылдап тур бис.

— Хыыргыыш сөөртүр машиналар чоп сураг чоор?—деп, ооң эжи чугаалай-дыр.

— Харын де. Бөгүн кээр ужурлуг болгай.

— Кажанга чедир ажылдаар силер?— деп айтырдывыс.

— Шыдавыже белеткээр бис. Малга чем херек болгай.

Автомашина дагжаан соонда чолаачы Куулар Алдын-оол кирип келди.

— Ажыл-даа бүдүнгүр, чаагай-ла ыйнаан?

— Ындыг.

— Ам чүдүрнүп алыр-дыр ва?

— Дүүн, бөгүн кезип белеткээн черивис талыйган. Участогувус база ыраан. Эртен эртежик машинага чүдүрүпкеш, ажылывысты эгелээй бис —деп звено удуртукчузу Экер-оол Тебек-оолович Куулар чугаалады.

Механизаторлар тракторларын эртен эрте ажылче үнеринге белеткеп алган соонда, Совет Эвилелинде, делегейде болуушкуннар, районнуң, совхозтуң амыдыралының дугайында беседаны «Большевик» совхозтуң партком секретары Д. Хертек механизаторларга кылып берген.

Звенонуң ажылын сонуургадым. Ооң удуртукчузу Куулар Экер-оол айтырыгларга мынчаар харыылады:

—Бар мал чеминге немелде курлавыр кылдыр 100 тонна хыыргыышты белеткээрин бистиң звенога дааскан. Ону белеткээри белен эвес. Звено сес кижиден тургустунган. Ажылды февральда эгеледивис. Шудургу ажылдааш, 120 ажыг тоннаны белеткедивис. Оон 80 ажыг тонна совхозтуң Арыг-Бажы сүт-бараан фермазында дүжүртүнген. Пресстээн хыыргыышты чолаачылар Куулар Алдын-оол биле Сат Адар-оол доктаамал сөөртүп турар.

Трактористер Анатолий Куулар, Куулар Күзет-оол, пресстe Куулар Мөнзеш, Валерий Монгуш, Куулар Кызыл-оол, Монгуш Чамыян, Виктор Ондар, автомашина чолаачылары Куулар Алдын-оол, Сат Адар-оол оларның белеткээн, сөөртүп чедирген хыыргыыжы ниитиниң малын кыштан хүр ажырарынга, арбын сүт, эътти бүдүрериниге улуг идиген берген.

Чөөн-Хемчик районнуң Ленин аттыг колхозунуң Ондар Байырга удурткан звенозу Сарыг-Хөлде хыыргыыш белеткеп турар. Звено 150 тоннаны белеткээр онаалганы алгаш, эрестиг ажылдап турар. Хыыргыыш белеткелинче звено февральды сөөлзүреди киргеш, 103 тоннаны белеткээн, а 70 ажыг тоннаны бода мал турлагларында чедирген.

М. СЕВЕН.

КЫШКЫ КЕЗИЛДЕ

«Тээли» совхозтуң Кызыл-Даг салбырының баштаар чери болгаш ында партия эге организациязы ыңай-бээр кыштагларже сөөртүрүнге чоок, эптиин барымдаалааш, бодунуң девискээринде Көп-Сөөк шынаазының сигенин кезер деп шиитпирлээш, аңаа доктаамал ажылдаары-биле 6 кижилиг механизастаттынган звенону тургускан. Кышкы үеде доң черден трактор-биле сиген кестирери берге, болдунмас ажыл-дыр дижип дадагалзап-даа турганнар бар. Бир трактор сигенни кестирип турда, өскези болдуруп, хөпээнипп турган. Чаа кескен сигенни удур-ла кыштагларже сөөртүп, чаш хураганнарга болгаш чаа төрээн хойларга чидиртип эгелээн. Механизастаттынган звено 31 тонна сигенни кезип белеткээш, кыштагларда чедирген. Трактористер: кезикчи Саая Чиниров, болдурукчу Дагба Багай-оол болгаш сиген сөөртүкчүзү Сергей Чүльдүм олар ажылга тура-соруккур чоруун көргүзүп, кызымак ажылдап турар. Звенонуң удуртукчузу коммунист Сергей Чүльдүм ында ажылдап турар механизаторларга ажылдың кыска дыжының үезинде солуннар номчулгазын, беседаларны кылып турар.

Март айның эгезинде каш хонуктарда хар чагтаныындан звено ажылын түр соксаткан-даа болза, ам ында ажыл катап эгелээн. Кышкы сиген кезикчилеринге аъш-чем-биле хандырылганы болгаш өске-даа таарымчалыг байдалдарны тургускан.

Б. БАРБА.

Россия Федерациязының автономнуг республикаларының Дээди Советтеринде

Автономнуг Совет Социалистиг Республикаларының Конституцияларын болгаш АССР-лерниң Дээди Советтеринге соңгулдалар дугайында Дүрүмнерни ёзугаар АССР-лерниң Дээди Советтериниң Чарлыктары-биле АССР-лерниң Дээди Советтеринге депутаттар соңгуур талазы-биле соңгулда округтарын тургускулаан.

Россия Федерациязының он алды автономнуг республикаларының шуптузунда АССР-лерниң Дээди Советтеринге соңгулдалар талазы-биле 2.660 соңгулда округтарын тургускан.

ПАРТИЯНЫҢ УГЛАНЫЫШКЫНЫ-БИЛЕ

СЭКП ТК-ның төөгүлүг март (1965 чыл) Пленумунуң он чылынга холбаштыр «СЭКП-ниң аграр политиказының амгы үе-чадада чугула айтырыглары» деп Бүгү-эвилелдиң эртем-теоретиктиг конференциязы бодунуң ажылын Москвада дооскан.

Көдээ ажыл-агый талазы-биле партияның, совет улустуң аажок улуг тургузукчу ажыл-чорудулгазының түңнелдерин секцияларның хуралдарынга чугаалажып, көдээге экономиктиг харылзааларны сайзырангайжыдарының, көдээниң социал болгаш культура хөгжүлдезиниң оруктарын, партийжи организастыг болгаш идеологтуг ажылдың айтырыгларын бүгү талалыг көрген. Көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин интенсификастаарының, специализастаарының болгаш концентрастаарының база ооң организастыг хевирлерин сайзырангайжыдарының айтырыгларынче улуг кичээнгейни салган.

СЭКП-ниң аграр политиказы ажылчын аңгының болгаш колхозчу тараачыннарның эвилелин улам ыңай быжыглаарынче угланган, ол политика чурттуң бүгү ажылчы чонунуң үндезин эрге-ажыктарын илередип турар дээрзин конференцияга онзалап демдеглээн. Көдээ ажыл-агый социалистиг экономиканың бедик сайзыралдыг сектору кылдыр бүзүреддиг хөгжүп турар.

Продукция бүдүрерин көвүдедир талазы-биле колхозтарның болгаш совхозтарның чедип алган чедиишкиннери, көдээге болган социал-экономиктиг ханы чаартылгалар көдээ ажыл-агыйны көдүрериниң комплекстиг программазында тодаргай илергейлеттинген экономиктиг болгаш организастыг хемчеглерниң боттуг системазын партия ажылдап кылганының ачызында, ук хемчеглерни чайгылыш чокка, план ёзугаар боттандырып келгениниң түңнелинде болдунар аргалыг болган. Ол бүгү дээрге партияның, ооң Төп Комитединиң, ТК-ның Политбюрозунуң коллективтиг ажылының, марксистиг-ленинчи аграр теориязының чогаадыкчы хөгжүлдезиниң үре-түңнелдери-дир, ол теорияның хөгжүлдезинге СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежнев улуг салыышкынын киирип турар.

СЭКП ТК-ның март (1965 чыл) Пленумунуң ажылдап кылганы, ооң соонда партияның XXIII болгаш XXIV съездилериниң, ТК-ның ооң дараазындагы үелерде болгулаан Пленумнарының улам хөгжүткени, улам быжыглааны аграр политиказы — көдээ ажыл-агыйны улам көдүрериниң оруунга чаа-чаа чедиишкиннерниң үндезини болур дээрзин конференцияга онзалап демдеглээн.

Март 26-да Эвилелдер бажыңының Колонналыг залынга конференцияның түңнел пленарлыг хуралы болган. Ооң ажылынга эштер Ф. Д. Кулаков, Д. С. Полянский, П. М. Машеров, СЭКП-ниң Төп ревизия комиссиязының даргазы Г. Ф. Сизов, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы З. Н. Нуриев, ВЛКСМ ТК-ның бирги секретары Е. М. Тяжельников, ССРЭ-ниң министрлери болгаш күрүне комитеттериниң даргалары, эвилелдешкен республикаларның Компартияларының ТК-ларының, партияның крайкомнарының болгаш обкомнарының секретарьлары, эртемденнер, көдээ ажыл-агый специалистери, бүдүрүлге мурнакчылары, партия, күрүне, профэвилел болгаш комсомол органнарының удуртур ажылдакчылары киришкен.

Түңнел хуралга секциялар удуртукчулары СЭКП ТК-ның март (1965 чыл) Пленумунуң соонда чурттуң көдээ ажыл-агыйының хөгжүлдезинге болган чаагай, ханы чаартылгаларны түңнээн Бүгү-эвилел конференциязының секцияларының ажылының дугайын илеткеп дыңнаткан.

СЭКП ТК-ның чанында Марксизм-ленинизм институдунуң директору академик А. Г. Егоров түңнел сөс чугаалаан.

Ооң-биле Бүгү-эвилелдиң эртем-теоретиктиг конференциязы ажылын дооскан.

(СЭТА).

СЭКП ТК-ның март (1965 чыл) Пленумунуң 10 чылынга

ЧЕДИИШКИННЕРНИ БЫЖЫГЛАВЫШААН

Бистиң партиявыс чурттуң экономиказының болгаш культуразының хөгжүлдезин ленинчи ёзу-биле удуртпушаан, көдээ ажыл-агыйны хөгжүдериниң айтырыгларынче доктаамал кичээнгейни салып турар. Ооң бир чайынналчак херечизи он чыл бурунгаар болган СЭКП ТК-ның (1965 чыл) Пленуму болур. Ооң шиитпирлери СЭКП-ниң аграр айтырыын улам ыңай хөгжүдеринге, көдээ ажыл-агыйның шапкын көдүреринге, колхозтарның болгаш совхозтарның экономиказын быжыглаарынга, чоннуң амыдыралының деңнелин чайгылыш чок бедидеринге аажок улуг ужур-дузалыг болган. Ол Пленумга илеткел кылып тургаш, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежнев чурттуң социалистиг экономиказының чайгылыш чок өзүлдезиниң, совет кижилерниң амыдыралының деңнелин бедидериниң эрге-ажыктары көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин улам ыңай көдүрер талазы-биле улуг-улуг чамдык хемчеглерни боттандырарын негеп турар, ол болза бүгү партияның болгаш бүгү улустуң хереэ дээрзин онзалап демдеглээн.

Партияның амгы үелеги аграр политиказының талазы-биле ол Пленумнуң шиитпирлерин СЭКП-ниң XXIII болгаш XXIV съездилеринге база ТК-ның сөөлгү чылдарда болгулаан Пленумнарынга улам хөгжүдүп быжыглаан. СЭКП ТК-ның март Пленумунуң сөөлүнде көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин интенсивтиг хөгжүдерин хандырар, продукцияны бүдүрериниң, садып алырының системазын экижидер талазы-биле чамдык хемчеглерни алган. Ол бүгү болза колхозтарның болгаш совхозтарның экономиказын быжыглап, ажыл-ишчилерниң материалдыг сонуургалын бедидеринге таарымчалыг байдалдарны тургускан болгаш ажыл-агыйларның бүдүрүлгечи көргүзүглерин экижидер арганы берип турар.

Маңаа холбашкан чижектерни Каа-Хем районнуң ажыл-агыйларындан көрүп болур. Беш чылдың эрткен дөрт чылдарында күрүнеге мал ажылының продуктуларын пландан ажыр сатканы дээш ажыл-агыйлар 350 муң рубльди, а тарааны пландан ажыр сатканы дээш 1 миллион 196 муң рубльди немелде төлевирге алган: Чижээ, «Бурунгаар» совхозка 206 муң рубльдиң, «Коммунизмче орук» колхозка 230 муң рубльдиң ындыг немелде төлевирин берген.

Районнуң колхозтарынга болгаш совхозтарынга капитал салыышкынының хемчээли аажок өзүп турар. 1974 чылда ажыл-агыйларга капитал салыышкыны 4 миллион хире рубль болган, ол болза 1965 чылдың деңнелинден ийи чартык катаптан хөй болганы ол. Көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезинге күрүнениң кирип турар аажок хөй акша-хөреңгизи колхозтарның болгаш совхозтарның материал-техниктиг баазазын улам быжыглаар арганы берип турар. 1965 чылдыынга деңнээрге районнуң ажыл-агыйларында кол фондулар бо чылдың эгезинде 3,2 ажыг катап өскен. Электри энергияны ажыглаары база-ла дыка көвүдээн. Материал-техниктиг баазаның быжыкканы мал болгаш чер ажылының продуктуларын бүдүрерин болгаш садарын көвүдедир арганы берип турар. Чижээ, 1965 чылга деңнээрге эът бүдүрери 209 хуу өскен. Бир эвес 1965 чылда ажыл-агыйлар 966 центнер дүктү күрүнеге саткан болза, эрткен чылын ол сан 1880 центнер четкен ийикпе, барык-ла ийи катап өскен. Ооң-биле кады ниитиниң малының баш саны өзүп турар.

Бистиң партиявыс көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң темпизин бүгү талалыг өстүреринче угланган хемчеглерни албышпаан, көдээ ажыл-ишчилерниң боттарының материалдыг сонуургалын бедидериниң дугайында доктаамал сагыш салып турар. Колхозчуларга ай санында магадылалдыг ажыл төлевирин бээр болгаш пенсия хандырылгазының тарифин бедидер база хөй чыл ажылдааны дээш немелде төлевирлерни доктаадыр талазы-биле хемчеглерни алган. Ол бүгү болза көдээ ажыл-ишчилерниң амыдырал-чурталгазының байдалын улам экижидеринге таарымчалыг аргаларны тургускан. Бир эвес 1965 чылда районнуң колхозтарынга колхозчуларның күш-ажылының төлевири бир кижи-хүнүнге онааштыр 2 рубль 35 көпеек турган болза, 1974 чылда 4 рубль 08 көпеек апарган. Ооң-биле кады көдээ чурттакчыларның амыдырал-чурталгазының болгаш культуразының деңнели чыл санында улам бедип турар.

Көдээ ажыл-агыйда бистиң чедиишкиннеривис эвээш эвес. Ынчалзажок бистиң партиявыс, ылаңгыя СЭКП ТК-ның декабрь (1974 чыл) Пленуму кол кичээнгейни шиитпирлеттинмээн айтырыгларже, чаа-чаа сорулгаларны шиитпирлээринче угландырарының база бүгү аргаларны болгаш курлавырларны ажыглап тургаш, тоску беш чылдың планныг даалгаларын чедиишкинниг доозарының эргежок чугулазын айыткан болгай. Районнуң партия болгаш совет, ажыл-агый органнары ону барымдаалаш, ажылчы чоннарның күжүн күрүне планнарын база социалистиг хүлээлгелерни күүседиринче мобилизастаар дээш боттарының кужениишкиннерин олче угландырып турар.

Партия организациялары даандырган ажыл-херек дээш хамыктың мурнунда коммунистерниң, ажыл-ишчи бүрүзүнүң харыысалгазын бедидер, колхоз база совхоз, ферма болгаш бригада бүрүзүнге, тус-тус ажыл-ишчилерниң ортузунга социалистиг чарышты калбак нептередир, дээштиг кылдыр организастап удуртурунче кичээнгейни улам күштелдирер хүлээлгелиг. Ынчалзажок чамдык ажыл-агыйларда партия организацияларының партийжи организастыг болгаш политиктиг ажылының деңнели ам-даа чавыс. Олар ажыл-агый чорудулгазынга удуртулганы кошкадып турарындан чамдык совхозтарда болгаш колхозтарда бүдүрүлге көргүзүглериниң деңнелиниң кудулап турары дүвүренчиг. Бо чылдың январь-февраль айларында эът, сүт бүдүрер темпизин кудулаткан ажыл-агыйлар бар. Ылаңгыя «Тиилелге» колхоз, «Ленинчи орук» совхоз сүт бүдүрерин эвээжеткен, «Совет Тыва» совхоз бо чылдың бирги кварталында эът садар планын күүсетпээн, малдың өлүп хораар чоруу ында хөй болуп артпышаан.

Бо чыл болза тоску беш чылды доозарының, совет улустуң фашистиг Германияны ашкан улуг Тиилелгезиниң 30 чылын байырлаарының, СЭКП-ниң XXV съездизиниң бүдүүзүнүң чылы болуру-биле онзагай бооп турар. Ынчангаш районнуң партия организациялары ону ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң бүгү адырларынга шалыпчы ажылдың чылы болдурар дээш бүгү хемчеглерни ап турар. Беш чылдың доозукчу чылында районнуң алган хүлээлгези база кужениишкинниг: каахемчилер 26500 тонна тарааны, 191 тонна дүктү, 3130 тонна сүттү, 3010 тонна эътти күрүнеге садар. Ону күүседип болурунуң бүгү аргалары бисте бар. Күрүне планнарын болгаш социалистиг хүлээлгелерни чедиишкинниг күүседири — амгы үеде мал кыштаглаашкынын хүр чаагай, организастыг доозарындан, часкы тарылгага бүгү талалыг белеткенип, ону бедик агротехниктиг байдалга, чогуур өйүнде эрттериринден улуу-биле хамааржыр болгай. Ынчангаш районнуң партия, совет болгаш ажыл-агый органнары көдээ ажыл-агыйның специалистери-биле кады бо айтырыгларже амгы үеде улуг кичээнгейни салып турар.

СЭКП ТК-ның партияга, совет улуска Кыйгырыынга харыы кылдыр Каа-Хемниң коммунистери болгаш бүгү ажылчы чоннары СЭКП-ниң XXIV съездизиниң шиитпирлерин болгаш тоску беш чылды ниитизи-биле-даа, бо чылдың-даа даалгаларын чедиишкинниг күүседип тургаш, бүгү улустуң улуг үүле хереэнге төлептиг үлүүн киирерингe долу шиитпирлиг.

Н. ФЕДОРОВ,
СЭКП Каа-Хем райкомунуң бирги секретары.

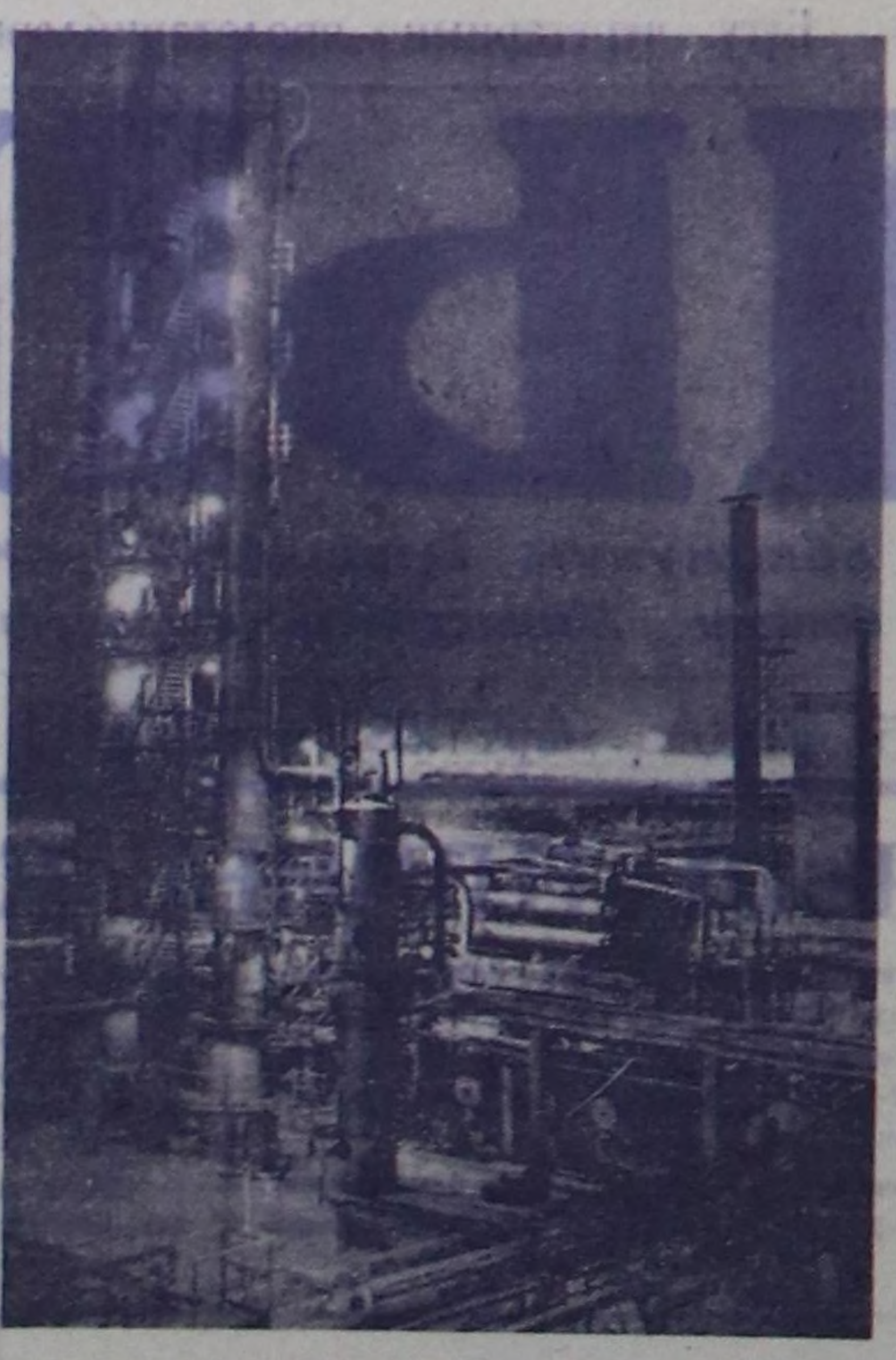

КОМИ АССР. Ухтаның нефть болбаазырадып кылыр заводу — бүдүрүлге культуразы бедик чер бооп турар. Оон чурттуң ангы-ангы районнарынче чүс-чүс муң тонна кывар чүүлдү, лак битумун, чаар материалдарны чорудуп берип турар. Ооң продукциязының дөрттүң бир кезии даштыкыже үнүп турар.

Беш чылдың доозукчу чылында заводтуң ажылчыннары чедиишкинниг ажылдап турар. Эрткен ийи айның сайгарылга планы ажыр күүсеттинген, ооң дөртен ажыг хуузун Шынар демдээ-биле бүдүрүп үндүрген.

ЧУРУКТА: катализаторлуг риформингтиң тургузуу. Ында амгы үениң болбаазын автомобильдеринге ажыглаар хөй октанныг бензинни кылып турар.

С. ГУБСКИЙНИҢ фотозу.
(СЭТА-ның фотохрониказы).

ЭКИ АЖЫЛДААШ

Бай-Тайга районнуң «Кара-Хөл» колхозта күш-ажылга хандыкшылдыг, мактадыг чолаачылар хөй. Кужугет Кызыл-оол, Хертек Маадыр-оол, Иргит Эрестол дуржулгалыг болгаш беш чылдың шалыпчылары деп санадып турарлар.

Чижээ, Кужугет Кызыл-оол чүък сөөртүр планын 150 хуу чедир күүседип турар. Артканнары — 120—130 хуу чедип турар. Эң-не тергиин ажылдаар чолаачывыс Кужугет Кызыл-оолга колхоз баштаар чери шаңнал кылдыр чаа мотоциклди берген. Колхозтуң механиги Хертек Оол автомашиналарны өй-шаанда ажылче үндүрерин хандырып, септелгени организастыг башкарып турар.

Бистиң колхоз машина-техниканың эдилелиниң талазы-биле районнуң ажыл-агыйларында бирги черде деп санадып турар. Ол үнелелди оскунмас дээш чолаачылар беш чылдың сөөлгү чылында кызымак ажылдаар сорулганы салган бис. Амгы хүннерде Кызылдан болгаш өске-даа черлерден мал чемнерин сөөртүп, ниитиниң малын чудатпас дээш, дүн-хүн дивейн ажылдап турар бис.

К. МАНЧЫТ-ООЛ,
«Кара-Хөл» колхозтуң чолаачызы.

ХОЙЖУ ОПЕРАТОР АПАРГАН

Чимкент областың «Буржарский» совхозта 10 муң хой турар семиртилге комплекизин ажыглалга киирген. Ында малды чемгерериниң болгаш ажаарының бүгү ажылдары механизастаттынган.

Шифер сеги адаанда даг-дүгүнден кылган чеди онгача-кормушкалар бир дески чергелешкек одуруглар кылдыр шөйлү бергилээн. Онгача бүрүзү тус-тузунда суг дамчып келир черлиг. Комплексте — мал чемин болгаш оон холуксаазын үүрмектээр, белеткээр агрегаттар, концентраттар, дустар, минералдыг немелде чемнер шыгжаар складтар, сиген шыгжаар чер бар. Комплексте ажылдап турар бригада хойларны семирти азырап эгелээриниң мурнунда технологтуг картаны алыр, ында бүгү кылыр ажылдарны, механизацияның эргежок чугула чепсек-херекселдерин, мал чеминиң план ёзугаар чарыгдалын, ниити немелде деңзини, семирти азыраарының хуусаазын, планда көрдүнген арыг орулганы болгаш оон-даа өске чугула чүүлдерни айыткан. Ындыг карта бригаданың бодунуң ажылын контрольдаарынга, херек апарган таварылгаларда чугула хемчеглерни чогуур үезинде алырынга дузалаар.

Комплексте ажыл хойжунуң амыдыралының мооң мурнундагы байдалын өскерткен. Бригада кежигүннериниң күш-ажылын ийи ээлчеглиг кылдыр организастаан, ээлчег бүрүзү хүнде чеди шак ажылдаар. График ёзугаар неделя бүрүзүнде тускай дыштаныр хүннерлиг. Күш-ажылдың культуразы аажок бедээн. Аныяктарның өөренир, тускай мергежилин бедидер үези көвүдээн. «Хойжу» деп ат безин өскерилген. Ол ам — механизастаттынган комплекстиң операторy. Ооң хүлээлгелеринге чүгле мал ажаары эвес, харын мал чеми кылыр цехтиң машиналарын болгаш дериг-херекселдерин башкарары, мал чемин механизастаттынган арга-биле үлээри болгаш секцияларны аштап-арыглаары база кирип турар.

Механизастаттынган комплекстиң ажыктыы илдең-дир. Коданнар аайы-биле семирти азырап турганынга бодаарга, хойларның ам хонукта ортумак немелде деңзизи 2—2.5 катап улгаткан, бир центнер немелде деңзиниң бот-үнези ниити совхозтуң көргүзүүнден дыка чиигээн. Специалистерниң санап көргенин ёзугаар алырга, семиртилге комплекизи ажыл-агыйга чылда 400 муң хире рубльдиң арыг орулгазын бээр, ынчаарга орулгалыг болуруунуң деңнели 130 хуу ажар. Ферма тудуунга үндүрген чарыгдалдар баштайгы чылда-ла дедир эгиттинер. Аңаа коданнар аайы-биле семирти азыраар арга-биле деңнээрге, бир ажылчын комплексте онааштыр эът бүдүрери барык-ла беш катап көвүдээр.

«Буржарский» совхозтуң үлегери-биле областың оон-даа өске ажыл-агыйларында хой ажылының механизастаттынган комплекстерин тудуп турар.

— Хойларны ынчаар семирти азыраарын бистиң обласка чер-черге чоорту нептередир апаар. Ол чорук, бирээде, күрүнеге эът садарының планын чедиишкинниг күүсетпишаан, ооң-биле кады кодан хойларны катап дүрген тургузарынга херек төрүүр хойларның баш санын «камнап» алыр арганы бээр. Ийиде, ол комплекстер мал семиртириниң ажылдарын бүрүнү-биле механизастаарының айтырыын шиитпирлээринге, ажылдакчыларның санын кызырарынга, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн аажок бедидеринге болгаш хой эъдиниң бот-үнезин чиигедиринге дузалаар. Хойжунуң күш-ажылы дыка сонуурганчыг апарган.

Николай МАСЛОВ,
ПМА-ның корреспондентизи.

ШЫНАР — КОЛ ЧҮҮЛ

Ийи бүдүрүлгениң продукциязы чүге ылгалдыгыл?

Бо ийи бүдүрүлге коллективи чаңгыс районда турар. Оларның кылып турар продукциязы-даа чаңгыс аай хевирлиг. Тураннын ыяш белеткээр участогу биле Тураннын амыдырал хандырылга комбинадының бүдүрүп үндүрүп турар продукциязы — тудуг материалдары. Бажың ханалары кылыр брустар, шала манзалары, кылын-чуга кылдыр дилдирген тудуг материалдары, эжик, соңгалар дээш оон-даа өске чүүлдерни бо ийи коллективтиң ажылчыннары Бии-Хемниң тайгаларындан кескен тудуг ыяжындан белеткеп турар.

Күрүне хайгааралының бистиң республикада лабораториязының бөлүк ажылдакчылары бо кыжын, январь айда ук бүдүрүлгелерниң кылып турар продукциязынга хыналданы кылган. Тудуг материалдарынга хамаарыштыр тургускан күрүне стандардының оларның кайызы-даа хажыдып турары ынчан илерээн. Тудуг организацияларының дилиг материалдарынга улуг негелделиин, ажыы-биле чугаалаарга, республикада тудуг материалдарының чедишпейн турарын ажыглап алгаш бо бүдүрүлгелерниң удуртукчулары база техниктиг контроль килдистериниң ажылдакчылары продукцияның санын көвүдедирин колдадып, оон шынар талазынче кичээнгейни кошкаткан турган. Дилиг материалдарын эки сорттавайн, харын-даа үрей кылдынган продукцияны безин эки шынарлыг материалдар-биле бир дөмей кылдыр хереглекчилерге садып, сайгарып турган. Дилиг материалдарын сорттар аайы-биле шуут маркировкалавайн (демдектевейн) турган.

Ынчан кылган хыналданың түңнелинде амыдырал хандырылга комбинадының ыяш дилер цегиниң бүгү продукциязының 30 хуузу, а ыяш белеткээр пунктунуң барык бежен хуузу стандарттың негелделеринге дүүшпес, брак болган. Комиссияның кежигүннери чүгле четпестерни илереткен эвес, а дилиг материалдарының шынарын экижидип ап болуруунуң арга-сүмелерин айтып, контроль килдистериниң ажылдакчылары-биле семинарны-даа эрттирген. Продукцияның шынарын экижидер талазы-биле бүдүрүлге черлериниң удуртукчуларынга тускай айтыышкынны база кылган.

Оон бээр ай ажыг үе эрткен соонда бистиң ажылдакчыларывыс ол черлерге база катап хыналданы кылган, чүге дээрге күрүне хайгааралының органнарының ажылының байдалы ындыг. Кандыг-даа организацияның ажылын хынаан соонда илереттинген четпестерниң канчаар эттинип турарын база катап хынаар. Удуртуп турар бүдүрүлгелериниң ажыл-агыйы база ат-алдары дээш бо ийи коллективтиң удуртукчуларының кайы хире харыысалгалыг бооп турары сөөлгү хыналдадан тодаргай илерээн.

Амыдырал хандырылга комбинадында байдал экижээн деп демдеглеп болур. Баштайгы хыналдадан илерээн четпестерни, ылаңгыя брак чүүден бооп турарыл деп чүвени тодарадыр, ону чайладыр дээш комбинаттың кол инженери эш Беспаловтуң элээн хемчеглерни алганы черле илдең бооп турар. Пилорамаларның хирээлер аразынга салыр шаашкактарын шын тургузуп, чуга болгаш кылын манзаларның доктааткан хемчээлден өскерилбес турарын чедип алыр дээш ажылчыннар-биле инструктажтыг кичээлдерни эрттирип, олардан негелдени күштелдирген. Оон ангыда тудуг ыяжының чаърт чоон уштарын болгаш ирик черлерин одура хирээлеткеш дилдирерин, дилиг материалдарының стандарттың негелделеринге дүгжүп турарын доктаамал хайгаараарын мастерлерге дааскан болгаш оларны чогуур санныг дериг-херекселдер-биле хандырган. Белен продукцияны сорттап, демдектээрин чурумчуткан. Бо бүгүнүң түңнелинде амыдырал хандырылга комбинадының ыяш дилер цегиниң бүдүрүп турар продукциязының шынары көскүзү-биле экижээн.

Тураннын ыяш белеткээр пунктузунга хамаарыштыр ону чугаалаары берге. Баштайгы хыналданың соонда кандыг-даа өскерлиишкин чок, мурнуку хевээр ажылдап турар. Күрүне стандардынга дүүшпес брак продукцияның үлүг-хуузу ам-даа улуг бооп артпышаан. Шалага хереглээри-биле дилдирген материалдарның 25 хуузу брак бооп турар. А өске янзы-бүрү хемчээлдиг калбак ыяштар чогум кайы хемчээлге дүгжүп турарыл деп чүвени тодарадыры берге. Оларның кайы-даа талазының хемчээли сагыттынмаан, кылын, чуга кылдыр дилдиртинген бооп турар. Хыналдаттынган 20 эжик блоктарындан чаңгызы-даа эки деп санаттынмаан. Белен кылдынган столяр кылыгларын ажык дээр адаанда шыгжап турар болганындан олар хажып, хагдынмас, ажыттынмас кылдыр хажып турар. Бүгү дилиг материалдарын, ылаңгыя эжик, соңгаларны, шалаларны дон, өл ыяштан кылып турары стандарттың негелделеринге канчап-даа таарышпас.

Ыяш белеткээр пунктунуң кылып турар продукциязының багай шынарынга хамаарыштыр оон-даа өске чижектерни чугаалап болур. Бистиң күрүне хайгааралының органының талазындан ол материалдарны садып саарарын азы оларның ортек-үнезин чиигедириниң талазы-биле тускай санкция, шиитпирни хүлээп алыр эрге бар-ла. Ынчалзажок ол ажылды экижидип алырының дээштиг хемчээ эвес деп санап турар бис. Ону күрүнениң эрге-ажыын бодап шиитпирлээр херек. Бодунуң девискээринде турар бүдүрүлге чери багай шынарлыг продукция бүдүрүп, хереглекчилерни берге байдалга таварыштырып, харын-даа оларга брак продукция бергеш, олардан хөй түңнүг акша-хөреңгини төлеттирип ап турда, Бии-Хем районнуң удуртукчу органнарының, ылаңгыя улусчу контроль комитединиң чогуур хемчегни албайн турарын четпес деп санаар апаар.

Тураннын ыяш белеткээр участогу «Тыва көдээ тудуг» треске хамааржыр, оон белеткээн продукциязының хөй кезиин көдээ тудугжулар ажыглап турар. Ынчаарга тус-тус районнарда чурттаар бажыңнары болгаш мал кажааларын кылып турар тудугжулар тудуг материалдарының шынарынга хамаарыштыр улуг негелде, хомудалды кылып турарлар. Бодунуң эргезинде турар бүдүрүлге чериниң ажылының шынарын экижидер дээш трестиң талазындан хемчег албайн турары база-ла шын эвес. Тудуг материалдары белеткеп турар организацияларның кылып турар продукциязының шынарынга хамаарыштыр хыналданы кылып, элээн дээштиг хемчеглерни чогуур органнардан ала бээрге «тудуг материалдары чедишпес, ат болдувус, ол продукцияны садып сайгарарын чөпшээрап көрүңер» деп негелде, дилег кылыр шын эвес практика бар. Ол шын эвес. Эки шынарлыг продукцияны бүдүрери, стандарттарның негелдезин бүрүн сагыыры күрүне ужур-дузалыг айтырыг.

Г. ТУТЫНИНА,
күрүне хайгааралының Тывада лабораториязының килдис начальниги.

«Кара-Хөл» колхозта аныяк хойжуларның бирээзи коммунист Х. Б. Малчын-оолдуң көргүзүү мактанчыг. Эрткен чылын төрүүр чүс хойга онааштыр 100 хураганны өстүрген, а бо чылын 102 хураган алыр хүлээлгелиг. Баштайгы оолдаан 203 хоюнуң төлү шупту менди.

Хертек Бадановичиниң хары үжен безин четпээн, хой ажылында ол он сес чыл болган. Бо аразында төрээн колхозунга хөй хойну немей өстүрген, хөй тонна дүктү белеткешкен.

ЧУРУКТА: Хертек Баданович Малчын-оол.
М. ХОЮГ-ООЛДУҢ фотозу.

БҮДҮРҮЛГЕГЕ МАСТЕРНИҢ РОЛЮ УЛУГ

«Бүдүрүлгеге мастерлерниң ролюн бедидер талазы-биле Химия болгаш нефть машина тудуушкунунуң министерствозунуң ажылының дугайында» доктаалды чоокта чаа СЭКП Төп Комитеди хүлээп алган. Ол болза улус ажыл-агыйының бүгү-ле адырларынга ортумак звенонуң удуртукчуларының ролюн бедидеринге улуг ужур-дузалыг документ дээрзи билдингир.

Тываның улус ажыл-агыйында чугула адырларның бирээзи болур — тудугда бүдүрүлгениң ындыг командирлериниң саны өске адырлардан хөй болуп турар. Олар бүдүрүлгениң ажыктыын база күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидеринге, бүдүрүп үндүрүп турар продукцияның шынарын экижидеринге боттарының хууда үлүүн киирип турар кижилер болур. Тудугларда болгаш бүдүрүлгелерде ажылдап турар ажылчыннарга эң-не чоок организакчылар болгаш кижизидикчилер — ол дээрге мастерлер болгаш ажыл-агый хуваакчылары (прорабтар) болуп турар. Социалистиг сагылга-чурум чүнүң-даа мурнунда ажылчыннар-биле хүн бүрү сырый харылзаалыг ажылдап турар мастерниң болгаш прорабтың ажылынга бүрүн бердингениңден, ооң бот-идепкейинден улуу-биле хамааржыр.

Бүдүрүлгеде ажылдап турар кижилерниң сагылга-чурумнуг чоруу күш-ажылчы, бүдүрүлгечи болгаш технологтуг чурумнарны сагыырынга дузалыг. Эрткен чылын «Тыва тудуг» трестиң администрациязының чөпшээрели-биле безин ажыл шагы үзер чорук план күүселдезинге 240 муң рубльдиң когаралын чедирген. А ээлчегниң бодунга болган чидиригден, күш-ажылдың сагылга-чурумун үрээр чоруктан ол 250 муң рубль четкен. Ынчан «Тыва даг-дүгү тудуг» эргелели чыл дургузунда 2.666 кижи-хүннү, № 48 тудуг эргелели — 1.722, «Кызыл үлетпүр тудуг» — 1.326 кижи-хүннү чидирген.

Шак ындыг четпестерниң чаңынга чүнү-даа мурнай мастерлер болгаш прорабтар турган-на болгай. Күш-ажылчы коллективтерни кижизидеринче сагыш салбас ындыг мастерлер бисте база бар болуп турары хомуданчыг.

Бүдүрүлгениң эрге-ажыы дээш бүгү күжүн, билиин берип турарындан ангыда, материалдыг чүүлдерни бүдүрүп турар кижилерниң негелделеринге, хереглелдеринге дыңнангыр, олардан боду база негелделиг болуру мастерниң бодунуң мөзүзүнден хамааржыр. Чүге дизе орта мастерге кандыг-даа инструкция, кандыг-даа өөредилге ному суртаалчы болуп шыдавас. Боттарының хүн бүрүдеги ажыл-чорудулгазын чогум-на шак ынчаар ыяк билип турар мурнакчыларга «Кызыл тудугда» прорабтар П. И. Болханцевти, Г. П. Чертовту, чер ажылы кылыр тудуг эргелелинде мастер А. Н. Андрияновту, № 48 тудуг эргелелинде прораб Г. Ф. Горбунованы болгаш оон-даа өске ортумак звенонуң командирлерин хамаарыштырып болур.

Ажылчын массаларны дорт удуртуп турар болганда, мастер кижи оларның амыдырал-чурталгазын, негелде-хереглелин ыяк билир, күш-ажылга оларның хамаарылгазын, талантылыг эки талазын ажыглаар, бергелерни ажып эртеринге дузалаар хүлээлгелиг. Ол бүгү шынарлар чүгле кижиниң бодундан, ажылчын массалар-биле оон сырый харылзаазындан хамааржыр.

Ажылының кол өзээн кижизидилге деп санап турар мастерлер, прорабтар бистиң республикада эвээш эвес. Кызыл хоорайның бүдүрүлге коллективтеринде 250 ажыг мастерлер бар. Олар инженер-техниктиг ажылдакчыларның хөй кезиин ээлеп турар. Оларның улуг нуруузу техника талазы-биле ханы билиглиг, кижилерни организастап, удуртур талазы-биле дуржулгалыг. Республика найысылалында ажылдап турар мастерлерниң барык-ла 73 хире хуузу дээди болгаш тускай ортумак эртемниг болганда ажылчыннарны кижизидеринге оларның киржилгези улуг дээрзи билдингир. Хоорайда мастерлерниң алды кижиниң бирээзи-ле партия кежигүнү.

СЭКП ТК-ның бо талазы-биле доктаалынга база үлетпүр бүдүрүлгелериниң, тудуг организацияларының, транспорттуң болгаш улус ажыл-агыйының өске-даа адырларының бүдүрүлге участоктарының мастерлеринге партия Төп Комитединиң Чиңгине секретары Л. И. Брежневтиң сорук киирикчи чагаазынга үндезилээш, партия организациялары администрациялар-биле кады бүдүрүлге участоктарында ажылдап турар мастерлерниң кижизидикчи болгаш организакчы ролюн бедидер талазы-биле дээштиг хемчеглерни алыры хүннүң чугула айтырыы болу берген. Мастерлер совет ниитилелдиң кол ангызы — ажылчыннарның аразындан үнген болгаш оларның ажыл-херекчи школазын эрткен болганда, партияга, чонга техниктиг интеллигенцияны сырый каттыштырып турар отряд. Оларга бүзүрел-даа, оларның харыысалгазы-даа улуг.

АРМЯН ССР. Ереванда сүт болбаазырадыр улуг комбинат ажыглалда кирген. Амгы үеде бүдүрүлге чериниң эң кол ийи комплекизи ажылдап турар. Ол дээрге хонукта 400 тонна сүттү болбаазырадып шыдаар сүт заводу биле сүт соодукчузу-дур.

Ол чаа бүдүрүлге черинде ада-чурт техниказының эң болбаазын дериг-херекселдери тургускан.

ЧУРУКТА: белен продукция цегинде.

А. БАДАЛЯННЫҢ фотозу.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

ҮЛЕГЕРЛИГ ХООРАЙ БОЛДУРАР

Кызыл хоорай Совединиң XII сессиязынга депутаттар найысылалдың чаагайжыдылгазының болгаш ногаанчыдылгазының байдалын болгаш ону экижидер хемчеглер дугайын чугаалашкан. Ук айтырыг талазы-биле илеткелди хооркүүскомунуң даргазының оралакчызы В. А. Парунин кылган. Эдеринчи илеткелди хоорсоветтиң чаагайжыдылга болгаш орук тудуунуң талазы-биле доктаамал комиссиязының даргазы В. З. Сатаев кылган. Санал-онал солчулгазынга депутаттар Г. Т. Дятлова, А. М. Самойленко, З. Б. Чадамба, М. Х. Чымба, В. М. Зуев болгаш № 1 бажың эргелелиниң эргелекчизи В. П. Чихачева, Чуртталга-коммунал ажыл-агый министерствозунуң АТБ-зиниң начальниги В. А. Баранов, хоорайның амыдырал хандырылга комбинадының директору П. И. Голышев олар киришкен.

Тыва АССР-ниң найысылалы Кызыл бүгү тала-биле хөгжүп, сайзырап орар. Найысылалдың үлетпүрүнүң, тудугунуң, садыг болгаш амыдырал хандырылгазының организацияларының ажылдакчылары СЭКП-ниң XXIV съездизиниң шиитпирлелерин амыдыралга боттандырар, беш чыл планын хуусаа бетинде күүседир дээш бүгү улусчу социалистиг чарышка киржип, шудургу ажылдап турар. Кызылчылар эрткен чылын Бүгү-эвилел социалистиг чарыжынга бедик көргүзүглерни чедип ап, СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң болгаш ВЛКСМ ТК-ның шилчиир Кызыл тугу-биле шаңнаткан. Ону найысылалдың ажылчы чоннары улуг өөрүшкү-биле хүлээп алгаш, улам соруккур ажылдаарын хүлээнгеннер.

Доозукчу чылдың эрткен үезинде хоорайның ажыл-агыйы ниитизи-биле чедиишкинниг ажылдаан. Январь-февраль айларда хоорайның үлетпүр продукция сайгарарының планын 102 хуу күүсеткен, барык 7 муң дөрбелчин метр хемчээлдиг чуртталга шөлүн ажыглалга киирген.

Хоорай ажыл-агыйы хөй талалыг. Ынчангаш ооң чаагайжыдылгазының айтырыы дээрге-ле чурттакчылар, ажыл-ишчи совет кижилер дугайында сагыш човаашкынның илерели болур. Хоорайларның чайгаар өзүлдезин кижилерниң амыдырал-чуртталгазын кадыкшыдарынче угландырары чугула деп бистиң партиявыс, чазаавыс айтып турар.

Республика найысылалы тудуг-суур талазы-биле аажок улуг перспективаның хоорайы. Беш чылдың эрткен үезиниң дургузунда Кызылга чуртталга тудуунга 31 млн. рубльди шиңгээткен, 130 муң дөрбелчин метр чуртталга шөлүн ажыглалга киирген. Чуртталга фондузунуң болгаш өске-даа тудугларның капитал септелгезинге 1 млн. 200 рубльди чарыгдаан.

Чаагайжыдылга дээрге асфальтылыг оруктар, арыг суг-биле хандырылга, амыдырал-коммунал база культура хандырылгазының чурттакчыларга таарымчалыг комплекстери-дир. Эрткен чылын хоорайга чылыг дамчыдылгазының тудуунга эвээш эвес ажылдарны тудугжулар, бүдүрүлге коллективтери, кызылчылар кылган. Ол ажыл бо чылын база уламчылаар. Төп чылыг дамчыдылгазының баштайгы ээлчээ ажыглалга киирерге 60 ажыг котельнаяларны хаар, хоорайның агаары арыыр.

Чуртталга-коммунал ажыл-агый эргелели, ооң бот-орулга-чарылгалыг участогу, «Тыва септелге-тудуг» трестиң хоорайда эргелели, бажыңнар эргелелдери чаагайжыдылга болгаш ногаанчыдылга талазы-биле эвээш эвес чүүлдерни кылып турар. Оларга чурттакчыларның дузазы база улуг. 3 чыл дургузунда кызылчылар чаагайжыдылгага 112 муң кижи-хүнүн ажылдаан. Ооң түңнелинде 158 муң дөрбелчин метр орукту болгаш тротуарны асфальтылаан, кудумчуларны чырыткан, 91 муң дөрбелчин метр черде ногаан газоннарны кылган болгаш 30 муң ажыг дөс ыяштарны, чадаң ыяштарны тараан. Ол ышкаш хем эриин үер суундан камгалаары-биле чалдап, сайны төккен. Хоорайга олуртур ыяштар өстүрер черни база кылган.

Автосептелге заводунуң, геология экспедициязының, эмнелге комплекизиниң коллективтери ногаанчыдылга талазы-биле социалистиг хүлээлгелерин чедиишкинниг күүседип, найысылалды хоорай-сад болдурар дугайында шимчээшкинге боттуг салыышкынын киирип турар.

Ынчалзажок чамдык бүдүрүлгелерниң, чижээ, КМК-62-ниң, пиво заводунуң девискээрлери чаагайжыттынмаан, бок дуй алган чыдар таварылгалар ховар эвес. Хоорайның төп кавызында ногаан ыяштар, чечектер бар-даа болза, кыдыг кудумчуларның чаагайжыдылгазы багай. Кышкы үеде чурттакчылар чуундузун, богун кудумчуларже төп турар таварылгаларны чоокта чаа бистиң солунга рейд бригадазы бижээн болгай, ындыг чижектерни депутаттар база чугаалап турган.

Ногаан сесерликтер, чаагайжыткан кудумчулар, арыг-силиг бажыңнар — ол дээрге чурттакчыларның культуразының деңнелин көргүзер «даштыкы» демдектер-дир. Кызылдың архитектурлуг арның тударадыр, хөй-нийти бажыңнарын тударда, ооң даштыкы каасталгазын кылырда ооң эптиг-таарымчалыг болурун бодавышаан, национал аян-шинчини киирери база чугула деп, сессия демдеглээн.

Кызылчылар чылдын-на чазын, күзүн хөй дөс ыяштарны тарып олуртуп турар. Ынчаарга кол чүүл болза оларны өстүрери, ажаары болгай. Тудугжулар объектини дужаарда ооң девискээрин чаагайжылар ужурлуг (ында ногаанчыдылга база кирип турар). Ынчалза-даа ук ажылды тудуг организациялары эки кылып шыдавайн турар. Ногаанчыдылганы тускай эртемниглерниң — агрономнарның удуртулгазы-биле чорударын өөренип көрзе чогуур.

Чайгы чайыктар, азы чазын эрээн хар суу кудумчу шимчээшкининге кайы хире шаптыктыын кызылчыларга билдингир. Суг чаар черлерни планнаары, ону кылыры чугула турган. Ону эдип ап-даа болур. Кудумчуларда тараан ыяштарның дөзүнче суг хүлээп алырынга таарымчалыг онгарлыгаштарны белеткээринче кичээнгей салыры чугула.

Тиилелгениң 30 чылынче чоокшулап ора кызылчылар төрээн хоорайын үлегерлиг, арыг-шевер, ногаан болдурар дээш бедиткен социалистиг хүлээлгелерни ап турар. Генерал Карбышев, Семирацкий, Маяковский кудумчуларының чурттакчылары, ында бажың комитеттери ук кудумчуларны арыг-силиг, ногаан, чараш болдурар дээш боттуг хемчеглерни алырынга идегелди депутаттар илергейлеп турганнар.

Чаагайжыдылга талазы-биле улуг планны хоорай Соведи бадылаан. Ону кол оорга болдуруп алгаш, Кызылды ёзулуг-ла чараш, чурттаарынга, бедик бүдүрүкчүлүг чогаадыкчы ёзу-биле ажылдаарынга эптиг, таарымчалыг чечектелген хоорай болдурар дээш ажылчы чоннарны эвилелдээр сорулганы депутаттар боттарының мурнунга салган.

М. СМИРНОВА.

ДАШТЫКЫ ИНФОРМАЦИЯЛАР

ПОРТУГАЛИЯНЫҢ ЧАА ЧАЗАА

ЛИССАБОН. (СЭТА-ның корр.). Португалияның чаа түр чазаан тургусканының дугайын ында чарлаан. Ону моон мурнундаазы-биле бир дөмей, премьер-министр Васку Гонсалвиш баштап турар.

Чазактың составында чазак коалициязында кирип турар политиктиг дөрт партияның — Португалияның Компартиязының, Португалияның демократтыг шимчээшкининиң (ПДШ-тиң), Социалистиг партияның болгаш Улусчу-демократтыг партияның төлээлекчилери кирген. Ол партияларның кайызы-даа чазакта ийи-ийи олутту алганнар. Чазактың составында ПДШ партияның төлээлекчизин бир-ле дугаар киирген.

Чазакта оон ыңай Чепсектиг күштер шимчээшкининиң (ЧКШ-тиң) чеди төлээлекчизи болгаш партия кежигүнү эвес специалистер кирген.

Күрүне министрлери албан дужаалга Алваро Куньялды (Компартия), Перейра ди Шоураны (ПДШ), Мариу Соарешти (Социалистиг партия) болгаш Магальяниш Мотаны (Улусчу-демократтыг партия) томуйлаан.

Даштыкы херектер министринге мурнунда күрүне министри турган. ЧКШ-тиң төлээлекчизи Мелу Антуништи томуйлаан. ЧКШ-тиң төлээлекчизи майор Антониу Карлуш Метелу иштики херектер министри болган, ЧКШ-тиң өске бир төлээлекчизи—Силвану Рибейру национал камгалал министринде хевээр арткан, майор Жозе Инасиу да Кошта Сартиниш — күш-ажыл министри болган.

Компартияның төлээлекчизи Вейга ди Оливейра транспорт болгаш харылзаа министри болган. ПДШ-тиң төлээлекчизи Жозе Жоакин Фрагозуну саң министринге томуйлаан.

Бүгү демократтыг партияларның чазакта кирип турарынга холбаштыр Португалияның хөй-ниитизи аңаа таарышканын илергейлеп турар. Чазак составынга оларның ажыл-чорудулгазы ажылчы, чоннарның ЧКШ-биле эвилелин хевээр арттырарынга болгаш быжыглаарынга дузаны көргүзер, ол чорук демократтыг болгаш тускай хамаарышпас Португалияны тургузарынга эргежок чугула болур.

КНО-нуң Чиңгине секретарының медеглели

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). КНО-нуң Чиңгине секретары К. Вальдхайм бактериялыг болгаш хоранныг чепсекти хоругдаар дугайында делегей керээзиниң март 26-да күштүг бооп эгелээни-биле холбаштыр медеглел кылган.

«Бо дээрге, делегейге бо чепсекти дүжүрериниң орнунга дыка чугула үе-чада бооп турарын» К. Вальдхайм чугаалаан. Бо делегей керээзи болза, херек кырында бар ындыг чепсекти шуут узуткаарын айыткан КНО-нуң төөгүзүнде бир дугаар дугуржулга болурун ол демдеглээн. Ол керээге 100 ажыг чурт ат салган, дыка хөй күрүне ону күштүг кылдыр бадылаан болгаш КНО-нуң Кол Ассамблеязы бодунуң чүүлдүгзүнүүшкүнүн база илеретиген.

Совет специалистериниң дузазы-биле болгар энергетиктер болгаш инженерлер бүдүрүлге талазы-биле улуг чедиишкиннерни чедип алган. Атомнуг «Козлодуй» электростанция ам безин миллиард киловатт-шак электроэнергияны берген. Совет техниканың бедик шынарлыы, нарын дериглелерин ылавылаадыг эптээни, болгар специалистерниң эки белеткелдии «Козлодуй» АЭС-тиң ийиги энергетиктиг блогун хуусаазындан ийи ай бурунгаар ажыглалга киирер арганы бээр.

ЧУРУКТА: Атомнуг «Козлодуй» электростанцияның тудуунда киржип турар бөлүк совет специалистер.

«София-пресстиң» фотозу. ПМА.

ЧАҢГЫС ЭПТИГ

РИМ. (СЭТА). Ажылчы чоннарның массалыг часкы ажыл соксадыышкыннары Италияга чурттуң ажылчы чонунуң өөпүшаан турар чаңгыс эвиниң демдээ-биле эрткен. 5 миллион хире демир-орукчулар, күрүне албан-хаакчылары болгаш кодээ ажыл-агый ажылчыннары аңаа киришкен. Бүгү Италияга поездилер тургулапкан, албан черлери болгаш министерстволар ажылдаваан, школалар хагдынган, шөлдерге болгаш фермаларга ажыл соксаан. Ажыл соксадыышкыны 24 шак уламчылаан. Ажыл соксатканнар-биле эп-сеткил каттыжыышкынының демдээ кылдыр хөй үлетпүр бүдүрүлгелериниң ажылчыннары, хоорай транспортунуң, садыгның болгаш хандырылга черлериниң ажылдакчылары ажылын бир шак иштинде соксатканнар.

Өртектиң улгадып турары-биле холбаштыр ажыл төлевириn улгаттырарын, ажыл-биле хандырарын, бүдүрүлгениң кудулап бадып турарын ажып эртер төлээде, үлетпүрге болгаш кодээ ажыл-агыйга чаа капитал салыышкыннарын кылырын ажыл соксадыышкынының киржикчилери негээннер.

БАНГЛАДЕШТИҢ БАЙЫРЛАЛЫ

ДАККА. (СЭТА). Бангладеш Улус Республиказының найысылалының төп шөлүнге массалыг митинг болган. Дакканың болгаш чоок-кавы районнарның бир миллион ажыг чурттакчылары Улусчу тараачын-ажылчын лиганың кыйгырыы-биле республиканың хамаарышпас болган хүнүнден бээр дөрт чыл оюн байырлап, демдеглээр дээш чыылган.

Бангладештиң президентизи Муджибур Рахман митингиге делгереңгей чүве чугаалаан. Экономика талазы-биле тускайлаң чорукту чедип алыр, кандыг-даа хевирлиг мөлчүгделдарлал чок ниитилелди тургузар дээш боттарының бүгү күжүн салырынче республиканың улузун ол кыйгырган. Улустуң политиктиг чаңгыс эвин быжыглаары, оларны кодээ ажыл-агый болгаш үлетпүр бүдүрүлгелерин бүгү хемчег-биле хөгжүдеринче мөөңнээри эргежок чугула—деп, президент демдеглээн. Ооң-биле кады хамаарышпас чоруктуң дайзыннарынга, бистиң дешпилге оруу-биле чорууруvуска шаптыктап турар бүгү күштерге удур ойтур шавыышкынны бээр херек—деп, Муджибур Рахман чугаалаан.

Хамаарышпас чорук хүнүнге алдар кылдыр артиллерия даштаашкыны-биле салют кылган, республиканың хоорайларынга болгаш суурларынга байырлыг чыскаалдар, спортчу маргылдаалар болган.

КАДЫ АЖЫЛДАЖЫЛГА

ДЕЛИ. (СЭТА). Ында массалыг тираж-биле парлап турар «Советь Лэнд» журналдың тускай номерин совет-индий экономиктиг кады ажылдажылганың 20 чыл оюнга холбаштыр үндүрген. ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгинниң болгаш Индия Республиканың Премьер-Министри Индира Гандиниң ол журналдың номчукчуларынга чоруткан байырлыг чагаалары-биле ооң номери ажыттынган.

Совет Эвилели болгаш Индия моон соңгаар-даа ийи чурттуң дешпилгези болгаш чаагай чоруу дээш, Азияга болгаш бүгү делегейге тайбыңның эрге-ажыы дээш, күжениишкиннерин каттыштырар дээрзинге бүзүрелди А. Н. Косыгинниң байырлыг чагаазында илергейлээн.

Индияның индустрия баазазын тургузарынга үнелеп четпес салыышкынны киирип турар индий-совет экономиктиг кады ажылдажылганың калбарып турарынга сеткил ханып турарын Индира Ганди демдеглээн.

Совет трактор «Беларусьту» Канаданың фермерлери улуг чедиишкин-биле ажыглап турарлар. Ону Канадаже ам беш чылдың дургузунда сөөртүп аппарып турар.

ЧУРУКТА: чуртка совет тракторну бир дугаарында садып алганынга фермер Пайненберг чоргаарланып турар.

СЭТА-ның фотохрониказы.

АНГЛИ ПАРЛАМЕНТИДЕ

ЛОНДОН. (СЭТА). Англи парламентиге даштыкы политика талазы-биле санал бериишкиннери болган. Ийи чурттуң аразынга дээди деңнелге чоокта чаа Москвага болган чугаалажыышкыннарның чугула ужур-дузалыын даштыкы херектер министри Дж. Каллагэн демдеглээн. Ол чугаалажыышкыннарның түңнелинде Англияның Совет Эвилели-биле харылзаалары улам ыңай хөгжээн, бот-боттарын билчир чорук экижээн деп, Каллагэн чугаалаан.

Чоокку Чөөн чүкте байдалдың дугайында чугаалааш, аңаа ниити дугуржуушкунну чедип алырынга Англия сонуургалдыг деп, Каллагэн медеглээн. Ындыг дугуржуушкунну сонуургалдыг талалар, ылангыя Женеваның тайбың конференциязынга чедип алган туруп болур.

Хөй-хөй парламентарийлер чазактың Совет Эвилели-биле харылзааларны хөгжүдеринче угланган политиказынга сеткил ханып турарын боттарының чугааларынга илергейлеп турган.

ДҮВҮРЭЭЗИННИГ АМЫДЫРАЛ

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА-ның корр.). Америк актёр Годфри Кембридж Нью-Йорктуң негрлер чурттап турар кезээндең Коннектикут штатта Риджфилд дээр хоорайжыгашка көжүп келген үезинден бээр хол боозун салбастаан. Боо ооң бодунуң камгаланырынга херек: Кембридж — американнарның «мыкыр-ак» деп чугаалаар ол районунга көжүп кээрин диттигипкен баштайгы негр болган.

Ол актёрнуң чугаалааны-биле алырга, дендии улуг хоорайның барык кодээ черге солааш, «тайбың, шөлээн болгаш аас-кежиктиг болурунга» идегеп турган. Ынчалза-даа кодээниң тамчыктыг, ыржым-шөлээн амыдыралының орнунга ол уйгу-чыдын чок дүннерге, өг-бүлези болгаш бодунуң-даа салым-хуузу дээш үргүлчү сагышсырап, дүвүрээр ужурга таварышкан. Бир-ле катап көөрге, ооң автомобилин өрттедир дээш бензин кудуп каан болган. Актёрнуң кадайын машиналыг эртип чыткан аныяк расист-идегет бичии-ле болза, бастырып каар часкан.

Ындыг сөөк-язы ылгаар өнчүк-чөңгээлээшкиннерни полиция кем-буруу чок чорук деп көрүп турар. «Бистен чогуу чүнү күзеп тур силер? Бо хүнге чедир силер-даа, силерниң өг-бүлеңер-даа кандыг-бир озал-ондакка таварышпаан ышкажыл» — деп, корум-чурум хайгааракчылары негр актёрдан айтырганнар.

Кембридж дужуп бээр дивейн турар. Ол Риджфилдиге хевээр артпышаан, бодумнуң эрге-шөлээм дээш туюлунга чедир оралдажыр мен—деп, чугаалап турар.

Ю. РОМАНЦОВ.

Мурнуу Вьетнамда байдал

ХАНОЙ. (СЭТА). Бо чылдың марттың эгезинде Мурнуу Вьетнамның хостаарының Улусчу чепсектиг күштери Париж дугуржулгазының үрекчилеринге ойтур шавыышкынны берип турган, тус черниң чурттакчыларының дузазы-биле, төп оргулаашта тос можуну сайгон шериглерден хостаан. Марттың 24-те олар Куангам можунуң кол хоорайы — Тамки хоорайны болгаш можу төвү Куангнгайны ээлеп алган, Куангнгай можуну долузу-биле хостаан. Хосталганың парлалга агентилелиниң ында парлаан дыннадыышкынында ол дугайын чугаалап турар. Патриоттар болза эрикти дургаар Мурнуу Вьетнамның соңгу талазынче чоруткан № 1 орукту каш-каш черлерде үзе кирген болгаш Вьетнамның бурунгу найысылалы Хюэ хоорайда болгаш сайгон шериглериниң Дананг хоорайда улуг баазазында шуут чоокшулай берген.

Ынчангаш, Мурнуу Вьетнам Республиканың Революстуг түр чазааның контрольдап турар зоназында Мурнуу Вьетнамның бүгү девискээриниң соңгу кезээ ийикле азы барык чартык кезии кирген.

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Президент Дж. Форд бодунуң даштыкы политика талазы-биле чөвүлекчилери-биле Ак бажыңга чөвүлел хурал кылып, аңаа Мурнуу Вьетнамда байдалды чугаалажып көрген.

Ак бажыңның төлээлекчизиниң дыңнатканын ёзугаар алырга, шериг талазы-биле тус черде байдалды өөренип көөрү-биле АКШ-тың армиязының штаб начальниги Мурнуу Вьетнамче Дж. Форд чоруткан. Сайгонга америк шериг деткимчезин көргүзер талазы-биле бодунуң бодалдарын президентиге ол илеткээр ужурлуг. Ону Мурнуу Вьетнамның иштики херектеринге Каттышкан Штаттарның холгаарлаар дээн чаа оралдажыышкыны кылдыр көөр эпаар.

Синьхуа—антисоветчи нүгүлдүң үнер дөзү

Маожулар кыдат улусту Совет Эвилелинге өжээннешкек болгаш көөр хөөн чок чорукка кижизидерин уламчылап турар. Улус төлээлекчилериниң бүгү кыдат хуралының чоокта чаа болуп эрткен сессиязы антисоветизмни улам ыңай өөскүдериниң база бир медээзи болган. Совет Эвилелиниң иштики болгаш даштыкы политиказын нүгүлдээн он-он чүүлдерни пекин солуннарынга хары угда парлаптар ындыг хүннер болгулаар.

Маожуларның пропаганда машиназында кол черни Синьхуа агентилели ээлеп турар, ол агентилел КУР-нуң Күрүне чөвүлелинге чагыртыр. Аңаа чүүлдерни болгаш оон-даа өске материалдарны пропаганданың тускай органнары база ол ышкаш улуг эрге-дужаалдыг кыдат удуртукчулар белеткеп берип турар. «Культура революциязының» чылдарында «антипартийжи, антисоциалистиг идегеттер, «кара бандиттер» диртип турган дыка хөй ажылдакчылар сөөлгү чылдарда Синьхуада удуртукчу ажылдарда катап ажылдай берген. Олар мурнундагы хомудалдарын уткаш, Мао Цзэ-дунга болгаш ооң белүүнге шаандакызындан-даа артык күзелчүткүлдүг бараалгап турар апарган. Синьхуа агентилели кыдат солуннарга болгаш радиога антисовет материалдарны белеткеп берип турары-биле чергелештир бодунуң бужар баък хоп-нүгүлү-биле эфирни боктаддырып, даштыкыже бодунуң информациязын элээн каш даштыкы дылдарга, ооң иштинде орус, англи, француз, араб дылдарга нептередип турар. Маожу күрүне болгаш партия аппарадының дыка хөй номчукчуларынга «Цанькао сяоси» солунну үндүрүп берип турар. Буржуаз парлалгадан дужуруп парлап турар чүүлдериниң кол нуруузу номчукчуларны антисоветчи ёзуга кижизидер сорулгалыг.

Бодунуң номчукчуларынга чүүл-бүрү хоп-мегени сыгавышаан, Синьхуа агентилели СЭКП-ниң болгаш совет күрүнениң иштики болгаш даштыкы политиказын бужартадырын оралдажып турар. Ол агентилел бодунуң чүүлдеринге болгаш тайылбырларынга Совет Эвилелин капиталистиг күрүнениң шынчы демдектери: ажыл чок чорук, акша үнезиниң кудулаары, экономиктиг кризистер, аш-чут болгаш ядарал бар чурт кылдыр көргүзүп турар. Синьхуаның медээлери Совет Эвилелинде «капитализмниң катап тургустунуп турарының» дугайында, ооң үлетпүрүнүң болгаш кодээ ажыл-агыйның «бууралшкынының» дугайында, «доктаамал болгаш магадылаттынган ажыл чок» совет ажылчыннарның болгаш тараачыннарның «аар-берге байдалының» дугайында дээр ансылыг чүзүн-баазын хоозун чүүлдерни нептередип турар.

Ол ындыг ыят чок нүгүл-хопту чүнүң-биле тайылбырлаарыл? Ёзулуг шын байдалды билбези-биле бе? Чок. Бистиң чуртувуста болуп турар болуушкуннарны Пекинде аажок кызымак хайгаарап турар болгай. Совет кижилерниң материалдыг деңнели кайы хире бедип турарын, Совет Эвилели чыл келген тудум-на кайы хире бай-шыдалдыг болгаш күчүлүг апар чыдарын ында эки билир.

Шак ындыг антисовет нүгүл-хоп-биле маожулар боттарының экономиктиг болгаш политиктиг бууралшкыннарын чажырарын, удаа-дараа болуп турар материалдыг берге байдалдардан чоннуң кичээнгейин алаактырарын оралдажып турарлар.

Синьхуа ССРЭ-ниң тайбыңга ынакшылдыг даштыкы политиказын каржызы-биле буруушаап, делегейде дүшкүүрлүг чорукту чавырылдырарынче, тайбыңны быжыглаарынче, улустарның айыыл чок чоруун хандырарынче угланган чаа базым бүрүзүнге удурланып келген. Ол агентилел Совет Эвилелиниң политиказынга, ооң тайбыңны күзээн эгелээшкиннеринге бүзүревес чорукту нептередирин оралдажып турар. Шак ындыг үүлгедиглерни кылбышаан, пекин пропагандистери эң-не калчаалыг империалистиг реакция-биле бир демниг бооп каттыжып турар.

Маожулар ССРЭ-ниң талазындан «дайын кыжаныышкыны» дээр «хоозун чүүл-биле кыдат номчукчуларны коргударын оралдажып келген. Ооң-биле чергелештир олар НАТО-ну быжыглаар дээш деп чулчурбушаан, эң-не каржы антикоммунистерниң үүлгедиглерин боттарының бужар баък сорулгаларынга ажыглап турарлар. Европага айыыл чок чорук болгаш кады ажылдажылга талазы-биле чөвүлел хуралга база Төп Европада чепсеглениишкиннерни болгаш чепсектиг күштерни кызырар дугайында чугаалажыышкыннарга Совет Эвилелиниң болгаш социалистиг оон-даа өске чурттарның чедип алыр дээн сорулгаларын боттарының чүүлдеринге нүгүлдеп турар авторлар ындыг сорулганы боттарының мурнунга салып турар. Маңаа холбаштыр Совет Эвилели «Чөөн чүкке мегелеп көстүп кааш, чогум согуушкунну Барыын чүкке таварыштырар» дээр янзылыг кыдат премьер Чжоу Энь-лайның элээн каш катап чугаалаан чугаазын Синьхуа агентилели чүүл бүрүзүнге удаа-дараа катаптап турар. Барыын Европа чурттарының удуртукчуларын антисоветчи туруштарже күткүпкеш, Барыын Европага «ийиги фронтуну» Совет Эвилелинге удур тургузуп алгаш Совет Эвилелин «кыдат-европа кыскаш-биле» кызыптар дээн Пекинниң кордалы илдең-дир.

Социалистиг дем каттыштырылгага база коммунистиг болгаш ажылчын шимчээшкининге Совет Эвилелиниң болгаш СЭКП-ниң ролюн хажыдар дээш Синьхуа агентилели биче эвес күжениишкиннерни үндүрүп турар. Ындыг антисовет пропаганданың хемчээли херек кырында кызыгаар чок: Совет Эвилелиниң социалистиг оон-даа өске чурттар-биле бүгү харылзааларын база киириштирип турар.

Ол агентилел социалистиг дем каттыштырылгазының экономиктиг, политиктиг болгаш шериг органнарынга: ЭДЧ-ге, Варшава керээзиниң организациязынга удур күштүг халдаашкынны чорудуп турар. Ол агентилел социалистиг чурттарны Барыын чүкче угланырынче кыйгырып, Варшава керээзиниң организациязын «агрессчи эвилел» кылдыр, а НАТО-ну «камгаланыкчы эвилел» кылдыр көргүзүп келген. Ындыг ыят чок хоп-мегениң сорулгазы болза акы-дунма чурттарны Совет Эвилели-биле бакташтырар, оларны социалистиг дем каттыштырылганың кол чурттунга удурланыштыр тургузар дээни ол болур.

Синьхуа агентилелиниң материалдарындан алгаш көөрге, маожулар «үшкү делегейни» боттарының гегемониязының кавызы кылдыр база боттарының улуг күрүнезирек политиказының чепсээ кылдыр көрүп турар-дыр. Ооң-биле чергелештир олар хөгжүп орар чурттарны болгаш национал-хосталгалыг шимчээшкиннерни оларның ёзулуг дайзыннары болур империалистиг чурттар-биле «каттыжарынче» база «улам сырый каттыжарынче» кыйгырып турарлар. Синьхуа агентилелиниң нүгүлдекчилери «үшкү делегей» чурттарынга болгаш национал-хосталгалыг шимчээшкиннерге Совет Эвилелиниң шериг база экономика талазы-биле дузазын бар-ла шаа-биле бактап турар.

Совет болгаш кыдат улустарның аразында найыралдың харылзааларын база эки кожа-хелбээ турар чоруун катап тургузарынга удур турушпушаан, маожулар КУР-га хамаарыштыр ССРЭ-ниң шын туружунуң дугайында чүнү-даа ыттавайн турар болгай. Совет-кыдат харылзааларны экижидеринче угланган Совет Эвилелиниң дыка хөй эгелекчи саналдарының дугайында, ооң иштинде халдашпас дугайында керээ база күш ажыглавас дугайында керээ чарар дээн саналдарының дугайында Синьхуа агентилели мынчага чедир боттарының номчукчуларынга чүнү-даа дыңнатпаан.

Синьхуа агентилелин маожулар антисоветчи хоп-мегениң болгаш нүгүлдүң ёзулуг үнер дөзү болдуруп алган.

А. ПЕТРОВ.
(СЭТА).

ШКОЛАЧЫ ЧЫЛДАРЫНДАН ЭГЕЛЭЭШ

СЭКП ТК-ның март (1965 ч.) Пленуму көдээ ажыл-агыйның сайзыралынга чаа үе-чадапы ажыткан, партияның аграр политиказының кол угланыышкынын тодараткан. Ол сорулгаларны шиитпирлээринге механизатор кадрларның улуг рольдуун ында база айыткан. Көдээ ажыл-агыйның механизатор болгаш өске-даа мергежилдиң кадрларын белеткеп четчелээринге ниити билигниң ортумак школалары көскү черни ээлеп турар.

Аныяктарны көдээ ажыл-агыйже хаара тудуп, көдээге быжыглаары школачыларның күш-ажылчы кижизидилгезиниң кол угланыышкынының бирээзи. Школаларда эртип турар күш-ажылдың мурнакчылары, хоочуннары-биле ужуражыышкыннар, хову турлагларынче, фермаларже экскурсиялар, күш-ажыл кичээлдери, техниктиг чогаадылга, көдээ ажыл-агый талазы-биле дуржулга ажылдары ону амыдыралга күүседиринге идиглиг. Таңды, Чөөн-Хемчик, Каа-Хем районнарның чамдык школаларында машиноведение кабинеттери, профессия шилилгезиниң булуңнары тургустунган. Эрткен өөредилге чылында республиканың көдээ школаларынга 1883 школачы көдээ ажыл-агый мергежилдеринге өөренип турган. Олардан 147 кижи тракторист, 86-ы чолаачы, 120-и мал фермаларының механизаторлары мергежилдерге документилерин алган. Эрткен чылын он класс дооскан 2300 ажыг аныяктарның 500 ажыы көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезинде арткан, 78 кижи көдээ ажыл-агыйга специалистер белеткээр өөредилге черлеринче, 93 кижи көдээ профессионал-техниктиг өөредилге черлеринче өөренип кирген. Ол дээрге көдээ ажыл-агыйга кадрлар белеткээр талазы-биле ажылдың ам-даа четпес чоруп турарының херечизи болур.

Үш чыл бурунгаар СЭКП обкому, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели «СЭКП-ниң XXIV съездизиниң шиитпирлеринге дүүштүр школачыларның күш-ажыл кижизидилгезин болгаш профессия шилилгезиниң талазы-биле ажылды экижидер хемчеглер дугайында» доктаалды хүлээп алган. Ол доктаалда көдээ школаларның өөредилге-материалдыг баазазын экижидер, тускай мергежилдиг специалистер-биле, эргежок чугула техника-биле, хандырар талазы-биле колхоз, совхозтарга тодаргай даалгаларны берген. Эрткен өөредилге чылында өөреникчилерниң бүдүрүлге бригадаларынга, факультативтиг кичээлдер эрттиреринге колхоз, совхозтарның 85 тускай эртемниглери бажыглаттынган турган.

Республикага тургустунган 40 бүдүрүлге бригадаларынга 7-9 класстарның 3100 хире өөреникчилери ажылдап турган. Олар дуржулга ажылын чорудуп, картофельдиң, тарааларның, кукурузаның үрезин шенелделерин чорудуп, ногаалар өстүрүп, чер ажылының культуразын, көдээ ажыл-агый техниказын өөренип, мал ажаап турганнар. Туранның № 1, 2 школаларының бүдүрүлге бригадазы боттарынга быжыглаан 170 га шөлге чер ажылының культуразынче улуг кичээнгейни салып, тус черге таарышкан минералдыг болгаш органиктиг чемишчидилгелерниң нормазын тургускаш улуг чедиишкиннерлиг болган. 1974 чылдың дүжүдүнге олар 27 тонна минералдыг чемишчидилгелерни чаштырганнар. Бо чазын бригада черни аңдарбайн үлдүредиринче шилчиирин шиитпирлээн. Олар шудургу, чылдан чылче чаңгыс углуг ажылының ачызында эрткен чылын 18 муң ажыг рубльдиң орулгазын алган. Оларның ындыг чедиишкининде машина, техника болгаш өске-даа бүгү талалыг дузаны чедирип турар «Кызыл тараачын» совхозтуң үлүү улуг. Таңды районнуң колхоз, совхозтарының болгаш школаларының ажыл-ишчи кады ажылдажылгазы эки түңнелдерни берген. Район школаларының бүдүрүлге бригадалары социалистиг чарышка бирги черни алган. Чадааның № 1 школазы-биле СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг совхозтуң кады ажылдажылгазы база үлегерлиг.

Эрткен чайын тургустунгулаан школачыларның мал чемин белеткээр бригадалары, звенолары 3117 тонна сигенни, 250 тонна будук-бүрүнү белеткээн; 164 тонна саваңны сараттаан. Өөреникчилерниң күжү-биле 42300 хой кыргыттынган. Колхоз, совхозтарга школачыларның кылган ажыктыг ажылдарының даңзызын ам-даа уламчылап болур.

Ынчалза-даа чамдык черлерде бүдүрүлге өөредилгезинче, аныяктарны көдээ мергежилдерге чаңчыктырарынче сула кичээнгей салып турарындан бо ажыл дески эвес сайзырап турарын айтыр апаар.

Туранның № 1, 2 школаларында республикага үлегер-чижектиг бүдүрүлге бригадалары бар турда Бии-Хем районнуң школалары оортан кандыг-даа үлегер албайн, ол ажылды мынчага шуудадып чадаан. Ол ышкаш Тес-Хем, Эрзин, Тожу районнарда бүдүрүлге бригадалары шуут ажылдавайн турар. Сарыг-Септиң № 1, 2 школаларының «Октябрь 14 чылы» колхозтуң баазазынга ажылдап турган бригадалары колхозтуң машина, техника-биле хандырбайн, чер быжыглап, турлаг тудуп бербээнинден ажылын ара соксаткан. Ол ышкаш байдал «Найырал», «ҮТКА 25 чылы» совхозтарның, «Х Улуг хурал» колхозтуң удуртукчуларының буруузундан Чаа-Хөл, Арыг-Үзүү, Баян-Кол школаларының бүдүрүлге бригадаларында тургустунган.

Ындыг байдалды эдип, өөреникчилерниң бүдүрүлге бригадаларын тургузарынга колхоз, совхозтарның удуртукчулары, Көдээ ажыл-агый министерствозу, Совхозтарның бүдүрүлге каттыжыышкыны, Чырыдыышкын министерствозу, районнарның партия, совет органнары, комсомол, профэвилел организациялары чогуур кичээнгейни салып, боттуг хемчеглерни үндүрген шиитпирлерге дүүштүр ап чорудары күзенчиг.

М. ФИЛИМОНОВА,
республиканың аныяк натуралистер станциязының директору.

Чонга бараан болуру хүндүлүг болгаш харыысалгалыг сорулга. А. Ш. Донгакты Чөөн-Хемчиктиң Хөндергей суурунуң чурттакчылары, ол девискээрде кырганнар бажыңының коллективи үргүлчү мактаар.

Анайдоо Шыыраповна ам 15 чыл почтачылап келген. Ооң харыылап турар участогунга солуннар, журналдар, өске-даа почта тарадылгазы озалдаан таварылга болбаан.

ЧУРУКТА: Анайдоо Шыыраповна Донгак.

С. МӨҢГЕНИҢ фотозу.

Москваның Ленинчи комсомол аттыг заводунда «Москвич-2140» автомобильдиң чаа хевирин бүдүрүп үндүреринге белеткел чоруп турар. Мооң мурнундагы ындыг машиналардан ооң ылгалы кузовун аяннығ кылдыр кылганында болгаш салонун чараш кылдыр дерээнинде боop турар. Радиаторнуң шывыы быжаан, өске-даа экижиишкинни ында кылгылаан. Олуттарын улам эптиг болгаш делгем болдурган, айыыл чок болуру-биле шарыттынып алыр курлар-биле ону чепсеглээн. Приборларының панели каас-чараш.

«Москвич-2140» машинаның идегелдиин дыка бедээн болгаш тормоз системазын экижиткен, мурнуу дугуйларының тормозтары дискалыг. Машинаның мурнуку чырыткызы щеткалар болгаш чуп аштаар херексел-биле хандыртынган, ол чорук дүне чорууурунга кончуг чугула боoп турар.

Автомобильдиң ол чаа хевиринде 82 аът күштүг шимчедикчини тургускан. Ол болза шакта 150 километр чедир дүрген маңнаар арганы берип турар. Бензин чарыгдалы чүс километр орукка чеди литр.

«Москвич-2140» күрүне шылгалдазын эрткен. Ол чаа автомобильдер заводтуң кол шууштурулгазындан 1975 чылда үнүп эгелей бээр.

ЧУРУКТА: «Москвич-2140» автомобильдиң даштыкы хевири.

В. АРУТЮНОВТУҢ фотозу.
ПМА.

Тиилелгеге тураскааткан

КЕЛИР ҮЕНИҢ БОТ-ТЫВЫНГЫР АРТИСТЕРИ

Школачыларның часкы дыштанылгазының баштайгы хүннеринде чаңчыл болган уран чүүл көрүлдези Тес-Хемге болуп эрткен. Аңаа районнуң школаларының бот-тывынгыр коллективтери эки белеткелдиг киришкен. Концерттерни шуптузун көрген, жюриниң саналоналдарын дыңнаан кижи болгаш, өөреникчилерниң уран чүүл көрүлдезиниң дугайында чамдык бодалдарны илередикседим.

Жюриниң түңнээни ышкаш, шынап-ла, эрткен чылдарга деңнээрге, өөреникчилерниң уран чүүлге хандыкшылы бедээн, оларның эстетиктиг кижизидилгези экижээн деп сөглеп болурунуң хөй барымдаалары бар. Көрүлдеге чеди харлыг бирги классчы чаштардан эгелээш, он классчы солдар, кыстарга чедир идепкейлиг киришкен. Чыргаланды ортумак школазының белеткел клазының өөреникчилери «Матрёшкалар», «Ах, сени, чүрээмейни» деп ырларны дыка-ла чаптанчыг, чараш күүсеткеш бардылар. Олардан таптыг-ла он хар улуг оолдар композитор Новиковтуң «Хүрең шырай», Соловьев-Седойнуң «Орукче» деп ырларын күүседирге көрүкчүлер үр-ле адыш часкап турган. Олар дээрге, Самагалдай школазының доозукчулары—10 «а» класстың өөреникчилери-дир.

— Бо класс школада онзагай улус—деп, жюри кежигүннериниң бирээзи меңээ чугаалаан чүве.— Өөредилгези, чуруму эки, аразында эп-найыралдыг. Хөй-ниити ажылынга кирипшпейн турар кижи чок. Шуптула спортчулар, артистер...

Чугаа бир-тээ Самагалдай школазының дугайында болганда, ооң аныяк артистериниң оюнунуң дугайында каш сөс. Район төвүнде бо школадан хөйнү манап болуру чугаажок. Музыка школазы база бар. Шынап-ла, самагалдайжылар эки концертти көргүскен. Ниити ыры, танцы, оолдар ансамбли бирги черлени дипломнары-биле шаңнатканы ооң херечизи болур. Ийи, үш үннерге тургускан «Бузулбас каң эвилел», «Ындыг партия бар» деп ниити ырлар, «Ёхор», «Тевекчилер», «Саанчылар» деп танцыларны көрүкчүлер сонуургаан. Танцыларны тургузуп, оларны школачыларга өөредир дээш зона көрүлдезиниң лауреады, ол школаның башкызы Орланмай Кара-ооловна Оюн эвээш эвес күштү үндүрген. Көрүлдени Тиилелгениң 30 чыл оюнга тураскааткан чүве болганда, ол концерттиң программазында аңаа хамаарышкан номерлер колдап турар. «Дириглер, бистиң дугайывыста ырлажыңар» деп литература-музыкалыг монтаж, «Он бир» деп шииден үзүндү, ыры ансамбльдери, ийи-чаңгыстың күүселделери бар.

Ынчалза-даа Самагалдай ортумак школазының уран чүүл коллективи ийиги черни ээлээн. Бирги черни жюри Берт-Даг ортумак школазынга тыпсыр деп шиитпирлээн. Оларда көрүлдеге тиилекчи болурунга кандыг барымдаалар барыл?

Мурнунда чылдарда көргүскен концерттерге бодаарга, бо чылгы элээн байлак программалыг, янзы-бүрү жанрлыг, хөй киржикчилерлиг концертти ол школа көргүскен. Ырларның, танцыларның үделгезин баян, гитаралар-биле чүгле өөреникчилер күүседип турар. А кол-ла чүве—районга мурнунда турбаан чаа хевирниң көргүзүглери бар болган.

Сценаның көжегези ажыттынган. Электрогитаралар хөглүг маршты ойнай бээр. Шала кырындан бир метр ажыт бедикте шөйүп каан чиңге демирниң ол-бо ужундан ийи оол кырлап үнүп кээр. Олар угулзалап, каастап кылган торгу хөректээштерлиг, чымчак идиктерлиг, холдарында база-ла угулзалап каастап каан челбиштерлиг. Оолдар хөгжүм аайы-биле бот-боттарынче уткуштур самнай аарак чоруптар. Оон соонда олар чиңге демир кырынга олуруп алгаш оон туруп-даа кээр, мырыңай чыткылап-даа алыр. Дараазында үнген ийи оол база-ла ол чүүлдерни күүседир...

Ийе, бо дээрге—«бичии Оскал-оолдар» ойнап турары ол. Өске бир номер —«Жонглёрлар». Мында база-ла тыва цирк артистериниң номерлериниң бирээзин — саваштар-биле оюнну көргүскен. Бичии циркчилерниң көргүзүглеринде четпестер бар болбайнаан, ынчалза-даа көрүкчүлер ону үнелеп, адыш часкап, оларны хей-аът кирип турду. Тыва циркти пропагандалаар, ооң эге мергежилдерин школада өөренип турары дээш байыр чедирер апаар.

Берт-Даг школазының хөгжүм оркестри, уругларның ыры ансамбли база эки деп үнелеткен. «Кым-даа, чүү-даа уттундурбаан» деп литература-музыкалыг композицияны тургусканы, күүсеткени багай эвес.

Үшкү черни ээлээн У. Шынаа школазының концертиниң программазында солун күүседилгелер хөй. А Чыргаланды, Кызыл-Чыраа сес чыл школаларының уран чүүл коллективтери бо чылын кошкак белеткелдиин көргүскен. Шуурмакчылар концертин чаңгыс делгеренгей сценарий аайы-биле тургузуп, чаа чүүлдү бодап алза-даа, чогум күүселделери кошкак болганындан ниити концерт көрүкчүнүң идегелинге четпейн барган.

Көрүлдеден илерээн ниити четпестер кандыгыл? Ниити ырлар, ырлар ансамбльдери хөй кезиинде чаңгыс үннүг болгулаан, моон соңгаар ону ийи-үш үннерге таарыштыр тургузары күзенчиг. Танцыларның күүселдезинде чаңгыс демниг эвес, арай соортүнчек таварылгалар бар. Сцена культуразын эки билбес, ону сагывас чүүлдер эпти-ле болгулап турган. Шиилерден үзүндүлер, интермедиялар чедимче чок болганын кичээвээже хоржок, бо талазы-биле ажылды школалар эде көөр болза эки. Тыва национал хөгжүм херекселдеринге күүселделер чок. Кызыл-Чыраа школазындан аңгыда өске уран чүүл коллективтери концерт костюмнерин эки кылып шыдаваан. Көрүлдени ниити организастаанында четпес чүүлдерни айытса чогуур. Микрофон, үн улгаттырар аппаратураны тургуспаан. Мону дараазында чылдарда бодаза эки.

А. ДЕМБРЕЛЬ,
«Шынның» корр.

СУУРНУҢ ТАЛАНТЫЛЫГЛАРЫ

Шеминиң көдээ Культура бажыңының чон ортузунга чорудуп турар ажылы солун, дээштиг. Суббота санында янзы-бүрү тематиктиг кежээлер, оюн-тоглаа, концерт, ужуражылгалар болуп турар. Чоокта чаа манаа «Кым-даа, чүү-даа уттундурбаан» деп Тиилелгениң 30 чылынга тураскааткан агитквартираларның уран чүүл көрүлдези эгелээн. Ук көрүлдениң эгезинде чоңга аян тудар аас-кежии Чаа-Суурнуң «Оймак» аттыг агитквартиразының артистеринге онаашкан. «Оймактың» бот-тывынгыр артистери көрүлдеге шыырак белеткенген дээрзин оларның солун концерти бадыткаан. Ылаңгыя ийи-чаңгыс болгаш бөлүк күүседикчилерниң «Катюша», «Эш», «Чарлыышкын» дээн чижектиг дайын чылдарының ырларын болгаш шүлүктерин эки, шынарлыг күүсеткенин чон сонуургаан. Көрүлдениң дараазындагы хүнү база-ла чедиишкинниг эрткен. Ол хүн суурнуң «Чойган» болгаш «Хамнаарак» агитквартираларының концерттери болган. Бо ийи агитквартираның концерттери база-ла солун болган. Ылаңгыя чойганчыларның программазы янзы-бүрү болганын көрүкчүлер магадаан. Көрүлде тургустунган график ёзугаар ам-даа үргүлчүлеп турар

Д. МОНГУШ.

Чөөн-Хемчик район.

«Тайбыңның берге оруктары»

Республиканың киноэкраннарынга «Тайбыңның берге оруктары» деп өңнүг документалдыг чаа кино үнүп эгелээр. Документалдыг фильмнерниң Төп студиязынга ол кинону А. Колошин биле К. Лавров тургускан. Делегейниң кижилериниң сагыш-сеткилинден үнмес, кезээде дүвүредип чоруур айтырыг—тайбың камгалалынга кино тураскааттынган. Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының, Совет чазактың, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежневтиң СЭКП-ниң XXIV съездизиниң үндүргени Тайбың программазын амыдыралга боттандырар дээш чорудуп турар кужениишкининиг улуг ажылын ында бүгүн тодазы-биле көргүскен.

Кинода эш Л. И. Брежневтиң аңгы-аңгы чурттарның күрүне удуртукчулары-биле ужуражыышкыннары, чугаалажыышкыннарын көргүскен сөөлгү үениң кино документилери, аңгы-аңгы үзелдиг политиктиг болгаш хөй-ниити ажылдакчылары-биле киноинтервьюлар-биле кады дайын чылдарының документалдыг кадрлары хөйү-биле кирген.

Дайын катаптавас ужурлуг! «Тайбыңның берге оруктары» деп кинонуң кол утказы бо. Кинода кижилерниң ындыг бодал-күзели хөй-хөй болуушкуннарның чижээнге көскү илереттинген.

Ада-чурттуң Улуг дайынынга фашизмни чылча шаварынга тураскааткан кадрлар кинода улуг черни ээлээн. Совет дипломаттарының идепкейлиг ажыл-чорудулгазын база төөгүлеп турар. СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежневтиң АКШ-тың, Францияның, ГФР-ниң, Индияның болгаш өске-даа чурттарның удуртукчулары-биле бүгү-делегейниң хөй-ниитизиниң төөгүлүг ужур-дузалыг деп көргени ужуражыышкыннарын көргүскен кадрлар аңгы-аңгы ниитилел тургузуглуг күрүнелерниң тайбың кожа-хелбээ байдалга туруп болурунуң ленинчи принцивиниң амыдыралга боттаныышкынының бадыткалы болур. Кино СЭКП-ниң, Совет чазактың делегейниң депшилгелиг хөй-ниитизиниң деткимчезин алган ленинчи даштыкы политиказын кончуг бүзүренчиг, тода көргүскен.

Кинонуң авторлары бистиң чуртувуска, социалистиг чурттарга, АКШ-ка, Англияга, Францияга, ГФР-ге, Японияга, Индияга, Финляндияга, Бельгияга, Швейцарияга, Африка чурттарынга, Чоокку Чөөн чүкке тырттырган төөгүлүг болгаш амгы документалдыг кадрларны ажыглаан. Кинонуң эпиграфы кылдыр В. И. Лениннiң «Дайыннарны соксадыры, улустар аразында тайбыңны тургузары, үптээшкин, күш дөгээшкинни чок кылыры—бистиң өндүр сорулгавыс» дээн сөстерин алганы кинонуң утказынга дүгжүп турар. Кино делегейниң кол үндезин айтырыгларын көдүрүп турар болгаш соксаал чок кичээнгейни хаара тудар.

Л. КАБАКОВА.

СПОРТ

ОЛИМПИАДАНЫ ЧАРЛАП ТУР

Шыдыраа композициязының этюдтарын, бодалгаларын бодап тывarынга шыдырaaга сонуургалдыглар онза ынак.

«Шын» солуннуң редакциязы шыдыраачылар ортузунга ындыг этюдтарны, бодалгаларны бодаарының конкурстарын чылдың-на эрттирип турар болгай. Бо удаада дөрт ээлчеглиг олимпиаданың бирги ээлчээн чарлап тур. Тиилекчи болган кижи Бүгү-россияның шыдыраа олимпиадазының түңнел оюнунга бистиң республиканың адын камгалаар эргени алыр.

Шупту онаалдаларны күүседип шыдапкан киржикчилерге шыдыраа талазы-биле ийиги разрядты, а оларның 75 хуузун бодааннарга үшкү разрядты тыпсыр.

Ийи көштүг бодалгага чүгле бирги көштү айтып каарга-ла четчир.

Н. ШИШИГИН,
спорт мастеринге кандидат.

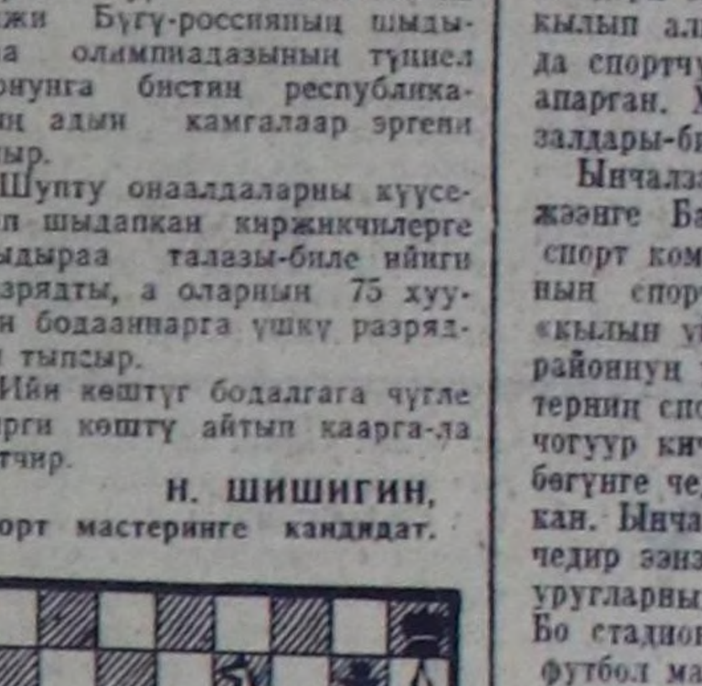

Ийи көштен мат (2 сан).

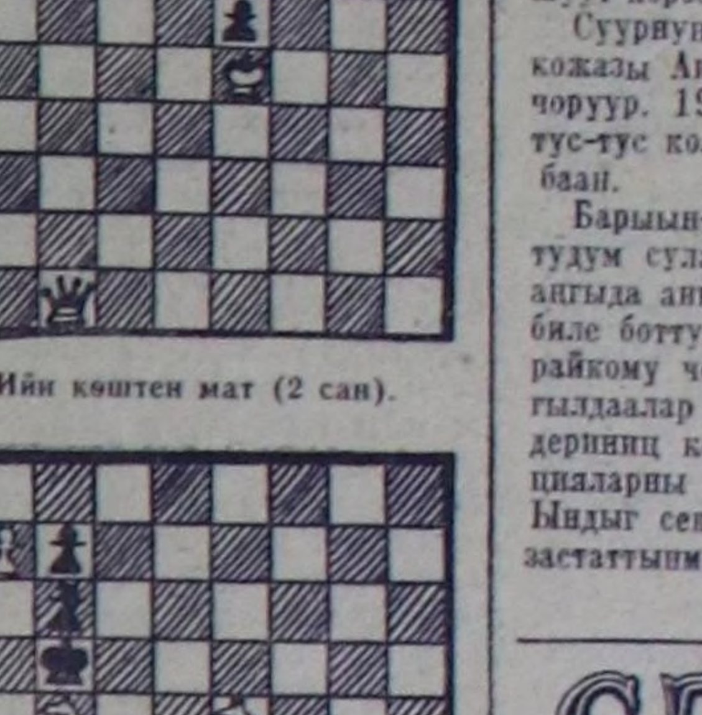

Үш көштен мат (3 сан).

ЭЭНЗИРЭЭН СТАДИОН

Бистиң республиканың аныяктарының спортчу мергежили чыл келген тудум өзүп орар. Спорт ажылының экижээни-биле бистиң спортчуларывыс бедик көргүзүглерни чедип ап, спорттуң янзы-бүрү хевирлеринге разрядтыгларның болгаш мастерлерниң саны көвүдеп орары өөрүнчүг. Эң ылаңгыя шыдыраага, хостуг хүрешке, самбога, шой көдүрээринге, национал хүрешке разрядтыгларның, ССРЭ-ниң болгаш спорттуң национал хевирлеринге РСФСР-ниң спорт мастерлериниң саны көвүдээн. Зона маргылдааларынга безин аныяк республиканың төлээлери багай эвес көргүзүглерни чедип ап турар.

Ол ышкаш колхоз, совхозтарда, хоорай, суурларда спорт шөлдери эки дериттинип, аныяктар боттарының күжү-биле кылып алган стадионнарынга хостуг үелерде, байырлалдарда спортчу оюннар-биле көрүкчүлерни сонуургадып турар апарган. Хөй-хөй организациялар боттарының шаанче спорт залдары-биле дериттинген болуп турар.

Ынчалза-даа спорт ажылында четпестер эвээш эвес. Чижээнге Барыын-Хемчик районну ап көрээлиңер. Районда спорт комитединиң ажыл чорутпайн турарындан аныяктарның спортчу мергежили кончуг кошкак. Комитет ам-даа «кылын уйгуда» деп сөглеп болур. Ооң бир чылдагааны — районнуң удуртур организацияларында ажылдап турар эштерниң спорт ажылын чедир үнелевейн, ону сайзырадырынче чогуур кичээнгейни салбайн турарында. Чүгле 1969 чылдан бөгүнге чедир спорт комитединиң 10 ажыг даргалары солушкан. Ынчан-на Кызыл-Мажалыкта туткан чаа стадион амга чедир ээнзиреп, суурнуң мал-маганының саза базар, бичии уругларның чаштып ойнаар, сайзанактаар чери болу берген. Бо стадионга кандыг-даа сезоннарда моге хүрежи, волейбол, футбол маргылдаалары ийикпе азы өске-даа оюннарны кижи шуут көрбес болган.

Суурнуң чурттакчылары спортчу маргылдааларны чүгле кожазы Ак-Довурактың стадионунга көөр, автобустап ынаар чоруур. 1969—74 чылдарда чайгы-даа, кышкы-даа үелерде тус-тус коллективтер аразынга спортчу маргылдаалар болбаан.

Барыын-Хемчик районда спорт ажылының чыл келген тудум суларап орарының тодаргай чижектери ындыг. Оон аңгыда аныяктар ортузунга ГТО нормаларын дужаар талазы-биле боттуг ажылдарны районнуң спорт комитеди, ВЛКСМ райкому чорутпайн турар. Ол ышкаш школаларга база маргылдаалар болбайн келген. Чоннуң спортчу деңнелин бедидерниң кол дөзү — спорттуң янзы-бүрү хевирлеринге секцияларны организастап, ооң ажылын доктаамал чорудары. Ындыг секциялар Кызыл-Мажалык суурда ам-даа организастаттынмаан.

С. ТАВА-САМБУ.

СПОРТЛОТО

Март 26-да Москвага болган «Спортлото» болгаш «Спортлото—2»-ниң тиражының түңнелдери:

«СПОРТЛОТО» — 21, 18, 29, 36, 33, 26.

«СПОРТЛОТО—2»—15, 30, 7, 25, 12, 41.

(СЭТА).

Бөгүн „Тувинская" ПРАВДАДА

- ● «1975: беш чылдың доозукчу чылы». Республикадан бөлүк информациялар.
- ● «Үлегерлиг хоорай болдурар». В. Межованың Кызыл хоорай Совединиң ээлчеглиг сессиязындан отчёду.
- ● «Массаның контролю-биле». Тускай арын.
- ● «Тиилелгениң 30 чылынга». Ада-чурттуң Улуг дайынының хоочуну Е. И. Харченконуң дугайында В. Локоновтуң очерги.
- ● «Страхование дугайын билип алыңар». Тускай арын.
- ● Чурттуң иштинден болгаш даштыкыдан информациялар.

Агаар

Бөгүн республикага бүргеп, аязыр, чамдык районнарга бичии хар чаар. Барыын чүк угланыышкынныг хаттың күжү кошкаандан өй тавынга чедер. Агаарның температуразы даглыг районнарга 0-5 градус чылыг, өске артканнарынга 0-5 градус соок болур.

Кызылга шокар булуттаар, чагбас. Чөөн чүк угланыышкынныг хаттың күжү кошкак. Агаарның температуразы 0 градус болур.

Телевидение

МАРТ 28-ТЕ

МОСКВАДАН
9.00—Дамчыдылгалар программазы.
9.05—Мультфильмнер программазы: «Коська койгун болгаш дамырак», «Кым сен?», «Шарик—турамыкпай». Өңнүг.
9.35—«Зимородок». Уран-чечен фильм.
10.50—«Чаңгызы шуптузу, шуптузу чаңгызы дээш». Ленинградтан дамчыдылга. Өңнүг.
11.50—Медээлер.
12.00—«Чолдак Мишка» деп хөй сериялыг мультипликастаан телефильмниң баштайгы көргүзүү (ЧССР). 5-ки сериязы. Өңнүг.
12.25—Марий АССР-ниң ыры болгаш танцының «Мари Эл» ансамблиниң концерти. Өңнүг.

КЫЗЫЛДАН
12.55—Киножурнал.

МОСКВАДАН
13.05—«Социализм делегейи». Өңнүг.
13.35—«Берге этажтар» деп хөй сериялыг уран-чечен телефильмниң баштайгы көргүзүү. 4-кү сериязы. Өңнүг.
14.40—Эфирде — «Чалыы назын». Совет Эвилелиниң Маадыры М. М. Громов-биле ужуражыышкын.
15.20—ССРЭ-ниң улустуң артизи И. С. Козловскийниң концерти.
16.15—«Театрның бүгү-делегей хүнү». Дамчыдылганы ССРЭ-ниң улустуң артизи М. Царев эрттирер.
17.30—«Үе». Информастыг программа.
18.00—Марий АССР-ниң ыры болгаш танцының «Мари Эл» ансамблиниң концерти. Өңнүг.
18.30—«Социализм делегейи». Өңнүг.
19.00—«Берге этажтар» деп хөй сериялыг уран-чечен телефильмниң баштайгы көргүзүү. 4-кү сериязы. Өңнүг.

КЫЗЫЛДАН
20.05—«Аныяк ленинчилер». Дамчыдылга.
20.50—Тываның неделязы. Информастыг программа.
21.05—Неделяда болуушкуннарның тайылбыры. Дамчыдылга.
21.25—Телемедээлер.
21.30—Чарлалдар, реклама.
21.35—«Чолаачыларга». Дамчыдылга.

МОСКВАДАН
22.05—ССРЭ-ниң улустуң артизи И. С. Козловскийниң концерти.
23.00—23.30—«Үе». Информастыг программа.

Редактор В. С. ШАРАВИИ.

Кинотеатрларда

МАРТ 28-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Даглар кыйгырып тур» 9.30, «Оваарымчалыг бол, Зузу», (1-ги, 2-ги сериялары) 11.00, 13.30, 16.00, 18.30, 21.00 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Кыш биле Двапортфель» 9.00, 12.15, «Дустуг ыт» 10.40, 13.55, «24—25 ээп келбес» 15.30, «Кайгамчык» 17.25, 19.05, 20.45 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Кудай төлдери» 11.00, 12.30, «Ынакшылдың оду» (1-ги, 2-ги сериялары) 15.00, 17.30, 20.00 шактарда.

«ВОСТОК»: Ол бистиң-биле арткай аан» 10.20, 12.00, «Сөөлгү херечи» 14.00, 16.00, 18.00, 20.00 шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ· Индекс 667000

Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчыларының 35-24, пропаганда килдизиниң 31-75, харыысалгалыг секретарының 23-35, партийжи амыдырал килдизиниң 37-13, культура килдизиниң 23-54, көдээ ажыл-агый килдизиниң 21-47, үлетпүр килдизиниң 22-64, чагаа килдизиниң 41-27, информация база совет тургузуг килдизиниң 20-60, корректорларның 27-41. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

Тиражы 16.560 ЧАГЫГ № 134.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле эргелелиниң типографиязы, (Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу бажың № 1).

ТС—00507.